

PAROLA

XXIV. évfolyam

A közösségi fejlesztőmunka folyóirata

2013/4. szám

Közösségfejlesztés más szakterületek eszköztárában

TARTALOM

Nyári egyetemi körkép II.	1
Elvárások, remények, félelmek és motivációk a Közösségi Szolgálat kapcsán	1
Három tanulóköri jegyzet a X. Nyári egyetemről	11
Katonáné dr. Kovács Judit – Bótáné Horváth Noémi Az „ÉN” – CSAPATVÁLLALKOZÁSban	20
Vercseg Ilona: Társadalmi tanulás – közösségi tanulás	24
Giczey Péter Közösségi beavatkozás Hajdúhadházon	30
Hozzászólás	40
Varsányi Erika Az intézményközi együttműködésről	40
Könyvajánló	43
Maróti Andor A nélkülözhetetlen kultúra	43
Hibaigazítás	45

Nyári egyetemi körkép II.

Elvárások, remények, félelmek és motivációk a Közösségi Szolgálat kapcsán

Elhangzott a X. Nyári Egyetemen, 2013. július 25-én, csütörtökön

Vitaindító előadás és panelbeszélgetés. Résztvevők: Bodó Márton, szakértő (OFI), Knyihár Éva (Baranya Megyei Önkéntes Centrum), Lipka Boglárka (LEO), Korsós Borbála (LEO), Peták Máttyás (KiHa), Juhász Péter (KiHa)

A beszélgetést vezeti: Sélley Andrea és Kovács Edit
Lejegyezte: Velenczei Ágnes, Andróczi Imelda, Tövískes Imre

Sélley Andrea: Délelőtt felmerült, hogy az iskola egyáltalán lehet-e platformja az állampolgárrá válásnak. Itt többen megörültünk a Közösségi Szolgálatnak, többen pedig nem, és így megkértük Bodó Mártont, hogy erről mondjon nekünk pár gondolatot!

„A nemzeti köznevelésről szóló törvény szerint az érettségi bizonyítvány kiadásához ötven óra közösségi szolgálat teljesítése szükséges, amelyet első alkalommal a 2016. január 1-je után érettségi vizsgára jelentkező tanulóknak kell igazolniuk. Ez a 2012/2013. tanévben – tehát az idén – 9. évfolyamos középiskolai tanulókat már érinti. A tanulók számára a középiskolák a 9–11. évfolyamon lehetőség szerint három tanévre, arányosan elosztva szervezik meg a közösségi szolgálat teljesítésére alkalmas tevékenységeket.” (megj.: Velencei Ágnes)

Bodó Márton, szakértő (OFI): Bevezetésül egy megfogalmazást szeretnék felolvasni, hogy pontosan tudjuk, miről fogunk beszélgetni. A „*közösségi szolgálat: szociális, környezetvédelmi, a tanuló helyi közösségének javát szolgáló, szervezett keretek között folytatott, anyagi érdektől független, egyéni vagy csoportos tevékenység és annak pedagógiai feldolgozása*” (Értelmező rendelkezés 4. & (13.) bekezdés) Noha kacifántos megfogalmazásnak tűnik, mégis sok kreativitás tehető bele majd a szervezés során. Fontos tisztáznunk, hogy bár itt az önkéntesség is elhangzott, és többen felvetették, hogy ez egy, az érettségi előfeltételeként szükséges kötelező feladatvállalás, így nem nevezhető önkéntesnek, ezért szükség van a témában használt fogalmak pontosítására. Sokban hasonlít az önkéntességre, amennyiben az iskola által összegyűjtött feladatok közül a diák maga választhat, amiben szívesen vesz részt, anyagi ellenszolgáltatás nélkül egy a közösség javát szolgáló tevékenységben. Amit teljesíteni kell, az 50 óra, s ez a 9. és 11. évfolyamon teljesíthető. Legkésőbb az érettségi bizonyítvány kiadásának időpontjáig kell igazolni a teljesítést. 7 területet lehet választani, amikhez a lehetőségeket az iskola gyűjti össze és ajánlja fel a tanulóknak. Ez egy olyan kötelezettség a diákok számára, ami lehetőséget teremt a számukra a társadalmi szerepvállalásban való részvételre. Ezt a vállalatok is hasonló módon valósítják meg.

A közösségi szolgálat keretei között egészségügyi, szociális és jótékonyági, oktatási kulturális és közösségi, környezet- és természetvédelmi, katasztrófavédelmi, óvodás korú, sajátos nevelési

igényű gyermekekkel, tanulókkal, közös sport- és szabadidős területen folytatható tevékenység.

Fontos beszélnünk arról, hogy ez nem ingyenmunka lehetősége az intézmények és civil szervezetek számára, hanem olyan program, amiben szerepet kell szánni a kölcsönösségnek és annak, hogy a diák számára legyen benne új ismeretek, készségek megtanulásának lehetősége is. Szakdolgozók által végezhető feladatok ebbe nem keverhetők, kizárólag kiegészítő segítő feladatokat lehet ebben a keretben a diákokkal elláttatni.

Szoktak beszélni arról, hogy ez önkéntes munka. Ez nem önkéntes munka, az önkéntes munka egy lefoglalt, a munkavállalók és igaziból a munkanélküliek által védett terület. Nem szabad ezeket a fogalmakat keverni.

Az, hogy a közösségi szolgálat keretében végzett tevékenység tanulási folyamat is legyen, az pedagógiai célként fogalmazódik meg.

Próbálunk kitalálni olyan alapelveket, ami az egésznek az irányát megszabja. Egyik ilyen fontos alapelv a kölcsönösség. Fontos, hogy a segítő és a segítséget kapó azonos nyelvet tudjon beszélni, megértsék egymást. Éppen ezért az 50 óra úgy épül fel, hogy 5 óra, vagy annál kevesebb, egy felkészítést szolgál, ahol a diák bevezetést nyer abba a tevékenységbe, amit csinálni fog.

Eddig azt mondtuk, hogy az iskola egy üvegbúra a gyerekek számára, aminek nincs kapcsolata a társadalmi folyamatokkal. Itt egy olyan lehetőség adódik, hogy tényleg a valóságra tudunk építeni, vagy a valóságból tanulhatunk, és nagyon jó lenne, ha ezt ki tudná az oktatási rendszer aknázni.

Sélley Andrea: Akik itt vagyunk, nem utasítjuk el, sok dolognak örülünk belőle, most arra kérlek, hogy a megvalósulás kereteiről beszélj!

Bodó Márton: Az a cél, hogy az iskola tartsa kézben ezt a munkát. Megkérdezhetem, hogy hol kezdték el már szervezni, ki találkozott már ezzel az iskolájában?

XY: Nálunk a szenvedély- és pszichiátriai betegekhez szakemberekkel jártak ki a diákok.

Bakes Anett: Komáromban, a Magházban is van ilyen lehetőség, a nyári napköziben főként a gyerekekkel lehet foglalkozni, de különböző más feladatok is vannak.

Sélley Andrea: A Magházat több civil szervezet működteti.

Peták Mór Mátyás: Azért is vagyok itt, mert nekem már elsőséggel kötelező az önkéntes munka. Nálunk az iskola többféle lehetőséget is szervezett, pl. szerződtek a Misina állatvédő szervezettel, ahol kutyasétáltatás és alomtakarítás van. A polgárőrök is voltak nálunk előadni, ők főként a szemétszedés lehetőséget hozták. Én a Lions Klubba jártam adatmentésre és -rögzítésre, de itt én adtam át inkább tapasztalatokat, mert matek–info szakos vagyok.

Bodó Márton: Egyrészt az a cél, hogy az iskola tartsa kézben magának a tevékenységnek a szervezését, ne csak leigazolja, amit a diákok maguk találtak ki. Az a jó megoldás, hogyha az iskola először kitalál a saját arculatának megfelelő tevékenységeket, egyeztetve a szülőkkel, pedagógusokkal és diákokkal. Kulcskérdés, hogy ne valami sokadik feladatként kapja meg a pedagógus, és úgy irányítsa a gyerekeket a tevékenységek felé, hogy ő maga nem motivált és nem érti a dolog lényegét.

Sélley Andrea: Tehát akkor az iskolára bízhatunk ennek a megszervezését?

Bodó Márton: Mindenképpen az iskola feladata. Van már jó példa arra, hogy az önkormányzat vagy önkéntes pontok is vállalnak ebben koordináló szerepet. Hódmezővásárhely önkormányzata a honlapján sorolja fel a lehetőségeket, amikből a diákok választhatnak. Könnyíti a szervezést, ha vannak koordinációra vállalkozó szervezetek.

Benkó Luca: Győrben, a Máltai Szeretetszolgálatnál vagyok önkéntes, ahol van gyerekefelügyelet, alacsony küszöbű drogprevenációs program stb., s ezekben részt lehet venni. Tehát nagyobb szervezet központjába is be lehet menni egy diáknak, s ott érdeklődhet. Ezen kívül egymást is be lehet szervezni.

Várgedő Lajos: Mi egy önkéntes szervezet vagyunk, kerestünk gimnáziumokat, hogy lehetőséget nyújtsunk a közösségi szolgálatra. Találtunk is; ott beteretlék a fiatalokat egy terembe, mi pedig megmutattuk, hogy nálunk (LEO klubok) mi mindent lehet csinálni.

Lipka Boglárka: Szerintem ez nem egyoldalú dolog, nekünk is jól jönnek a résztvevő fiatalok, és vagyunk olyan jók, hogy közülük itt is maradjanak páran.

Bodó Márton: A tűzoltók például kifejezetten abban gondolkodnak, hogy ez pályaeorientációs szempontból jó. A polgárőrség pedig a kis falvakat célozza meg, ahol idős emberek mindennapi életének segítségét szervezik meg, és ebbe szeretnék bevonni a közösségi szolgálaton keresztül a fiatalokat. Cél az, hogy egy ilyen dolgot megtapasztalva a későbbiek során is találjon magának ugyanilyen vagy más tevékenységet a további élete során. Tehát a pályaeorientáció és a motiváció eleve ott van minden ilyen feladatban.

Juhász Péter: Én az alsóbb évfolyamoknál érdeklődtem az iskolai közösségi szolgálat után. Az ő elmondásuk szerint a Hospice tartott egy előadást és a Vakok és Gyengénlátók Egyesülete ajánlott fel helyet, illetve az egyetem is, mivel a mi iskolánk gyakorló iskola is.

A nemzeti önkéntes tevékenység passzusáról: a kötelező önkéntes munka számomra paradoxon – ha kötelező, akkor hogyan lehet önkéntes?

Az ismerősök tapasztalata az, hogy a fogadó szervezetek jöttek az iskolába lehetőséget ajánlani a diákoknak. A Klebelsberg Intézet miért nem tett a szervezetségért? A fogyatékkal élőkre nem vonatkozik az iskolai közösségi szolgálat? Van felsorolás arra, hogy kik nem

végezhetnek önkéntes munkát? Megtehetik-e a fogyatékkal élők vagy sem, hogy részt vegyenek az iskolai közösségi szolgálatban? A törvényből nem derül ki ez.

A diákoknak eleve büdös az, ami kötelező.

Én is újra megkérdem: érdekvédelmi szervezeteknél lehet-e önkénteskedni?

Ureczky Klára Tünde: Mi a helyzet a kis falvakkal, ahol kevés diák lakik? Milyen jó lenne, ha ezt a kötelezettséget otthon tudnák teljesíteni. Nálunk, Hidasnémetiben, például egy kislány bekopogott hozzám, hogy falunap lesz, jövök hozzátok, de én nem kötöttem szerződést az iskolával.

Bodó Márton: Szerződést nem kötelező az iskolának kötni, csak abban az esetben, ha mentort igényel a program. Bármilyen egészségügyi tevékenység esetén igen, speciális szociális tevékenység esetén is. A cél az lenne, hogy minél kisebb legyen az adminisztráció, de látni kell, hogy mind a fogadó szervezetnek, mind az iskolának jó, ha lefektetjük, hogy milyen tevékenységre, hány órában, hány diák van, és a többi. Vannak már rossz példák, ahol a diák kiszolgáltatottá válik a szerződés hiányában.

Kistélepülések helyzete. A szabályozás lényege, hogy egyrészt teljesítheti a diák a saját lakóhelyén és annak környezetében a közösségi szolgálatot, illetve az iskola környezetében. A diák döntheti el, hogy melyik helyi közösséget akarja erősíteni. Ha a tanároknak ez nem jut eszébe, érdemes a diákoknak ezt jelezni, hogy mit és hol szeretnének csinálni. A lényeg az, hogy a felelősséget minden tevékenységért az iskola vállalja. Tehát úgy nem mehetek el a helyi művelődési házba például, hogy ezt nem egyeztettem a koordinátorral. Mert akkor mi lesz, amikor lobogtatom a papíromat, hogy teljesítettem az 50 órát, ő meg azt mondja, hogy ez nem jó, ennek a részeként nem lehetett teljesíteni? Meg talán ez egy visszaélésre is lehetőséget adó dolog lenne. Annyiban lehet önkéntes döntés, hogy kitaláljam, hogy mit szeretnék csinálni, de azt először egyeztetsem a koordinátor tanárral és csak az után kezdjem szervezni.

Velencei Ágnes: Lakótelepi nem bejegyzett civil csoport fogadhat-e valamilyen módon közösségi szolgálatos fiatalokat?

Bodó Márton: Hát nonprofit szervezetekkel ... erre nincs lehetőség, bár valamilyen kombinációban vállalat is közreműködhet valami közös célért, de nem fogadhat közösségi szolgálatosokat. Viszont nincs olyan szabályozás, hogy a fogadó szervezetnek milyen alapító okirattal kell rendelkeznie, tehát ilyen értelemben egy teljesen informális civil csoporttal is működhet együtt. Az egyetlen kritérium, hogy az iskola mondja ki azt, hogy ez rendben van, X diák mehet erre a tevékenységre. Tehát az iskolával kell felvenni a kapcsolatot azzal, hogy ennyi diákot tudunk fogadni és működünk együtt! A mostani helyzetben látni kell, hogy az iskolák nem állnak jól fogadó szervezetek tekintetében. Most nyilván örülni fognak az iskolák, ha valamelyik szervezet ebben segít nekik. Idővel majd ez kicsiszolódik. Abban azért van veszély, hogy olyan szervezetek, akiknek nincs tapasztalatuk az önkéntesek fogadásában, most hirtelen nagy számban megjelennek fogadni közösségi szolgálatosokat, és kiderül – és lehet most a katasztrófavédelemtől vagy máshonnan hozni példákat –, hogy szegény diák ott állt 3 órát a sarokban, mert éppen nem volt mit csinálnia. Tehát olyan szervezetek jelentkezzenek, akik ezt becsülettel, jó pedagógiai érzékkel kitalálják. Ez lenne a cél. Nincs ilyen kritérium, hogy mivé kell válni ahhoz, hogy valaki fogadni tudjon. A szociális államtitkárságnál van egy lista, hogy milyen szervezetek fogadnak 18 év alatti önkénteseket. De nem kötelező ebbe a körbe beletartozni ahhoz, hogy a szervezet fogadhasson közösségi szolgálatosokat.

Knyihár Éva: Mindjárt azzal kezdem, hogy szerintem teljesen kaotikus a helyzet. Amit Pécssett tapasztalok, az alapján elmondhatom, hogy csak annak köszönhető, hogy ez elindult, hogy viszonylag intelligens iskolák, szereplők vesznek részt ebben a folyamatban és olyan együttműködések mentén kezdődött el a munka, amik eddig jól működtek, és ismertük egymást. A másik, hogy nekem az újdonság erejével hatott, hogy nem kell együttműködési szerződés. Mert, hogy Pécssett mi ugye már találkoztunk és akkor azt firtattam, hogy ha nem vonatkozik a közérdekű

önkéntes törvény a közösségi szolgálatra, akkor mi vonatkozik rá? És akkor Ön mondta azt, hogy az együttműködési megállapodás az, ami rá vonatkozik. Tehát innentől fogva elég faramuci, hogy van egy jogi dolog, amit teljesíteni kell, közösségi szolgálatnak hívjuk ugye? Az iskolának szerveznie kell, a gyerekek meg kell csinálni, és ezt semmiféle írásos dokumentum nem támasztja alá. És amikor arról beszélünk, hogy kié a felelősség, akkor ugye az van, hogy a fogadó szervezet viszi el a balhét. Mi ez a dokumentum, ami tisztázza a felelősség és a szereplők feladatának a kérdését, ha nem az együttműködési?

Bodó Márton: Ezért mondtam, hogy van egy 20/2012-es végrehajtási rendelet, ami azt mondja ki, hogy ezen esetekben kötelező az együttműködési megállapodás. Azért tettem hozzá, hogy azért mindkét félnek jó, ha ilyen van. De közben van, aki ezt úgy értelmezi, hogy itt fantasztikus papírgyártásba kell kezdeni, önkéntes szerződés minden diákkal. Nem cél, hogy adminisztratív irányba menjen el a dolog. Hogy minek nevezzük, együttműködési szerződésnek vagy másnak, ez nem fontos, de a paramétereket jó tisztázni.

De hogy mi az, ami mindenképpen kötelező? Közösségi szolgálati napló, amivel a diáknak, minden diáknak rendelkeznie kell! Ő odamegy a helyszínre, a fogadószervezethez pedig beírják, hogy melyik nap, hány órát teljesített. Ennek alapján tudja az iskola a naplóba és majd a bizonyítványba bevezetni, hogy a diák ennyit és ennyit teljesített. Tehát ez az, ami minimálisan szükséges.

Knyihár Éva: Az önkéntesség kapcsán beszéltünk a közösségi szolgálatról. Az előzőekben már szó esett arról, hogy Magyarországon van egy úgynevezett közérdekű önkéntes törvény. És itt azért javítanék az előzőekben elhangzottakon, hogy ez azért nem szabályozza az önkéntesség összes formáját. Ma Magyarországon nagyon sokféleképpen lehet önkénteskedni és aktivizálni magunkat. A közérdekű önkéntes törvény kifejezetten azokat az önkéntes tevékenységeket szabályozza, amik szervezett formában történnek. Már mondta Márton, hogy azoknak a szervezeteknek a tevékenységét szabályozza, akik az úgynevezett minisztériumi regisztrációs adatbázisban jelen vannak. Akik

nem esnek a törvény hatálya alá, ugye azon kívül is lehet önkénteskedni. Én azt gondolom, hogy ma Magyarországon ezeknek az informális csoportosulásoknak még nagyobb jelentősége lehet sok esetben, mint annak, hogy szervezetként, civil szervezetként és regisztrálva fogadhassunk csak önkéntest.

Azt látni kell tehát, hogy a közösségi szolgálat egy nagyon jó lehetőség arra, hogy öntevékeny szerveződésekhez is csatlakozzunk, ahol megvalósíthatjuk titkos álmainkat, lehet véleményünk. Sőt! Kifejezetten, ugye a törvényalkotók szándéka volt, hogy a saját ötleteit mentén is meg tudjanak nyilvánulni a diákok.

Nagyon fontos, hogy amikor önkéntes törvényről beszélünk, akkor lássuk, hogy a közérdekű önkéntes tevékenységet szabályozza ez a törvény. Beszéltünk itt területekről és tevékenységekről. A közösségi szolgálatnál is le van vezetve, hogy szociális terület, egészségügyi terület, a környezetvédelem területe és a többi. De azért az önkéntességnek van egy csomó más területe: az érdekvédelem, az érdekképviselet, amiről ma is hallhattunk. És gondolom, hogy ez is egy olyan lehetőség, ami ha azt mondom, hogy önkéntesség, nem mindenkinek jut eszébe. Amikor azt mondjuk, hogy önkéntesség, nagyon sokan azt mondják, hogy az időseken való segítség, a rászorultak támogatása, jótékonykodjunk, adományozzunk! Katasztrófavédelem, polgárőrség, meg ilyenek jutnak elsőre eszünkbe. De nem jut eszünkbe, csak most, hogy itt vagyunk, hogy kampányolhatunk, demonstrálhatunk, tiltakozhatunk. Ez is az önkéntességnek egy formája.

Bodó Márton: Csak nem a közösségi szolgálaton belül.

Knyihár Éva: Na, ezt akartam kihangsúlyozni! Számomra egy nagyon érdekes tapasztalat, hogy a közösségi szolgálat kapcsán – mondjuk – ilyen tevékenységeket mért nem lehet csinálni? A mai nap nekem nagy üzenet volt, hogy a fiatalok igenis szeretnek ilyen módon is megnyilvánulni. Nagyon határozott véleményük van dolgokról, és ezek mentén nagyon jól motiválhatók. Mert a következő ilyen nagyon nagy kérdőjel, amit én fölírtam magamnak, hogy a kettő között milyen óriási

különbség van, hogy önkéntességre mi motivál embereket, illetve a közösségi szolgálatra mi motiválja a fiatalokat?

És amikor arról beszélünk, hogy a közösségi szolgálat az első lépcsőfoka lehet annak, hogy majd a későbbiekben önkénteskedni fognak, akkor nem szerencsés, úgy gondolom, arról beszélünk, hogy ők önként és szabadon választhatnak, amikor mégiscsak beszűkítettük nekik a területet és azt mondtuk, hogy elsősorban szociális terület, például az idősgondozás, a fogyatékkal élők. Itt szóba jött a hospice, amitől kicsit megriadtam, meg a szenvedélybetegek ügye. Itt a másik nagy dilemmám, és akkor csak sorolom a kérdéseimet. Ki az ma Magyarországon – jó, az iskolák –, aki eldönti, hogy melyik gyerek, hova mehet, a közösségi szolgálatát teljesíteni? Ki garantálja azt, hogy az adott szervezet valóban alkalmas arra, hogy felkészítse ezt a gyerekecskét arra a szolgálatra, illetve, ami nagyon fontos – s úgy gondolom, hogy a legfontosabb az egészben –, hogy ezt feldolgozza? Segítse őt abban, hogy ez a tapasztalat, ez a kompetencia, amit ő tanult – mert ugye ez a nagy célja ennek az egésznek, hogy a frontálisan elsajátított iszonyú információtömeg mellé valós élettapasztalatokat pakoljon a gyerek maga mögé. Ki az, aki ebben őt támogatni fogja, hogy ez valóban megtörtént, és ez hogyan történt meg, és ezt hogyan fogja tudni ő továbbvinni?

Mindennapi tapasztalatom, foglalkozom közösségi szolgálat lebonyolítással, hogy még mindig ott tartunk, hogy a mostani kilencedikesek pánikszerűen kezdték el az 50 órás szolgálatot. Volt iskolaigazgató, aki már tavaly nyáron ráijesztett a gyerekekre, hogy kezdje el, mert anélkül nem fog érettségizni. Iskolaigazgatók hívtak már tavaly nyáron, hogy ők azonnal, most nyáron küldik a gyerekeket. Azt a párszázat, aki épp elkezdte a középiskolát.

Igen, a feldolgozás. Ki koordinálja? Nagyon szépen el lehet elméletben mondani, hogy az iskola majd megszervezi, a pedagógus majd kihirdeti, begyűjti a szülői aláírásokat, hogy engedélyezi a gyerekeknek, meg megkötik – jó esetben – az együttműködési szerződési megállapodást. De én úgy gondolom, hogy sokkal bonyolultabb és komolyabb dolog a munkanaplóknak a pedagógiai programba való

beillesztése, a fogadószervezetekkel a mindennapi kapcsolattartásnak a megszervezése.

Nem látom, hogy az iskoláknál meg lenne annak a feltétele, hogy a közösségi szolgálat valóban tényleg a gyerekekről szóljon és a gyerekeknek tényleg csak az legyen a dolga, hogy jókedvűen, nyitottan, kalandként megélve, tapasztalatgyűjtés reményében, kimenjenek a nonprofit szférába.

És akkor még egy nagyon fontos kérdés: ez munka vagy tevékenység? Ezen lovagolunk ma, hogy önkéntes munka vagy önkéntes tevékenység. Lehet, hogy meg leszek kövezve, de én vállalom az önkéntes munkát. Munkaerőpiacra készítjük fel a gyerekeket. És ezért lenne jó, ha megértenék ezek a fiatalok, hogy milyen jó önkénteskedni, mert munkatapasztalatot, szakmai tapasztalatot gyűjthetnek. Azt gondolom, hogy a *munka* szótól nem kéne megijedni. Attól nem fogja senki összekeverni a munkát és az alkalmazotti munkát, hogy önkéntes munkának hívjuk.

Bodó Márton: Nem hívjuk önkéntes munkának.

Knyihár Éva: Önkéntes munkának én nagyon szívesen hívom, mert a munka számomra egy nemes dolog. A tevékenység nekem kevesebb, mint a munka, ez persze az én véleményem. Én Öntől hallottam először, Pécssett, most másodsor, hogy az önkéntes munka fogalma a munkanélküli embereknek van kisajátítva. Segítsen ezt nekem értelmezni, kérem!

Bodó Márton: A közérdekű...

Knyihár Éva: Ja, a közérdekű munka, nem az önkéntes munka!

Bodó Márton: Közérdekű önkéntes munka.

Knyihár Éva: Önkéntes munkáról beszélt.

Bodó Márton: Bocsánat!

Knyihár Éva: Jó! Ezt is tisztázzuk! A közérdekű önkéntes munka, ami a foglalkoztatást helyettesítő támogatáshoz köthető.

Bodó Márton: Így van.

Knyihár Éva: És az egész más!

Bodó Márton: Így van. Köszönöm a pontosítást.

Knyihár Éva: Akkor én most feldobom a labdát, hogy kinek van még baja azzal, hogy én azt mondom, hogy önkéntes munkát végzünk, és nem csak tevékenykedünk, hanem dolgozunk?

Bodó Márton: Nagyon izgalmas a felvetések jelentős része. Azért azt nem gondoljuk komolyan, hogy – mondjuk – tüntetéssel kellene az 50 órát teljesíteni? Ettől kezdve akkor bármikor, bármilyen címen kimehetek tüntetni, és hát nem véletlen, hogy olyan tevékenységekről van szó, amit mindenki egyértelműen elfogad, és valóban a köz javát szolgálja. Nem minden fér bele, bár ha kreatívak vagyunk, nagyon sok minden belefér, kivéve tényleg az érdekvédelmet.

Abszolút egyetértek azzal, hogy a feldolgozás a legfontosabb része az egésznek. Tehát elő kell készíteni, végezni kell a tevékenységet és a végén ezt jól feldolgozni. Mert ebből lehet a legnagyobb kisiklás, hogy valamit csináltam, és közben nem is értelmeztem, nem tudok rá reflektálni, nem épült be, mi volt az értelme, ha továbbmentem, és ennek nem volt hozadéka?

Már 300 iskolában volt ilyesmi, három különböző hagyomány létezik. Az egyik a Waldorf-iskolák hagyománya, itt a 11. évfolyamon a gyerekeket elküldik a szociális szférába, az élettapasztalathoz szükségesnek tartva. A másik a nemzetközi érettségihez kapcsolódó tapasztalat, amely többféle területre kapcsolódik. Ilyen most egyedül a [Karinthy](#) Gimnáziumban van. A harmadik pedig az egyházi iskolák tapasztalata, ahol szintén a szociális érzékenyítés, a diakónia stb. van a fókuszban. Lássuk be, hogy a közösségi szolgálatnak a legfőbb célja egy olyan

szociális vagy társadalmi érzékenyítés, ami a demokráciára nevelésnek a része lehet. Ami arról szól, hogy egy kicsit érzékenyebb legyek a környezetemmel, embertársaimmal kapcsolatban.

A fogalmi tisztázásra szükség van, azért hangsúlyoztam talán túlságosan is ki, mert azt gondolom, hogy a cél az, hogy ne érhesse senkit az a vád, hogy a közösségi szolgálat keretében ingyen munkaerőt foglalkoztat.

Koordinálás? Azt gondolom, hogy nem jó egy ilyen dolgot központilag szabályozni. Helyben ismerik a helyi lehetőségeket, sajátosságokat. Mindenütt vannak jó pedagógusok, a bevezetés biztos, hogy nehéz, ezért most az Oktatáskutató Intézet 60 órás tanár-továbbképzést tervez, pont azért – ingyenesen, hangsúlyozom – mert különben van pár tanártovábbképzés, 30 órás, pénzért. Különböző szervezeteknél már lehet ilyenben részt venni. Valóban, ez egy új feladat, élménypedagógiára nem biztos, hogy fölkészültek a pedagógusok, legyen olyan képzés, ahol ezt elsajátíthatják! És hogyha ez egy kötelező feladat, akkor nyilván ne kelljen nekik ezért fizetni, hanem központilag biztosítva legyen, hogy ők ebben részt vehetnek!

Juhász Péter: Az OFI oldalán találtam egy passzust a nemzeti önkéntes stratégiából, amiben az volt, hogy önkéntes munka az, ami önkaratból és önerőből végezhető. Ez nekem akkor paradox, hogy hogy' jön a kötelező az önkéntes elé? Persze, van választási lehetőségem, hogy milyen szektorban akarom elvégezni, de ez akkor is paradox.

Bodó Márton: Erre szeretnék reagálni. Elhangzott itt az önkéntes törvény is, közérdekű önkéntes törvény is, ezek tehát nem kötelező jelleggel befolyásolják a közösségi önkéntes szolgálatot. Azért vannak fenn ezek a dokumentumok – hangsúlyozva, hogy ez nem vonatkozik jogilag a közösségi szolgálatra –, mert például ki lesz a felelős, ha baleset történik? A fogadó szervezet? Az iskola? A diák? Ki? Ez például az önkéntes törvényben jól ki van bontva, tehát egy csomó mindent érdemes figyelembe venni onnan, de jogilag nincs összekötve. Ez oldja a paradoxont.

Knyihár Éva: Nekem nem teljesen oldja föl, mert ugye most került be, hogy a közösségi szolgálat nem tartozik a törvény hatálya alá. Július 1-jétől bekerült a törvénybe. Ugyanakkor ez a segédanyag irányadóként jeleníti meg a közérdekű önkéntes törvényt. Előbb készült a segédlet, mint hogy a törvény módosult. Innentől kezdve én Péterrel nagyon egyetérték, hogy nem vonatkozik rá, de olvassunk belőle, ha baleset ér? Ez engem szakemberként eléggé bosszant.

Bodó Márton: Akkor nem kell olvasni.

Knyihár Éva: Pécsen mi azt mondtuk, hogy első lépés lehet, hogy a középiskolák elgondolkoznak azon, hogy a biztosítási rendszerükbe beépítik a közösségi szolgálatot, mint felelősségbiztosítás. Tehát ez lehet egy megoldás. Mert lehet vitatkozni, hogy vonatkozik-e rá, vagy nem vonatkozik. Ne történjen semmi, de ha igen, akkor majd azért megnézem a jogászokat, hogy melyiket veszik figyelembe. Tehát én úgy gondolom, hogy kicsit komolyabban kéne ezt venni, hogy legyen egyértelmű!

Bodó Márton: Egyértelmű.

Juhász Péter: A kötelezettségi paradoxon lehet, hogy egy kommunikációs félreértés, de nagyon sok helyen így jelent meg.

Bodó Márton: A közösségi szolgálatot kötelező csinálni, tehát ilyen módon is elkülönül az önkéntességtől.

Arapovics Mária: Mi itt most iskolai közösségi szolgálatról beszélünk, nem önkéntességről. Kezdetből keveredett az önkéntesség fogalmával, voltak például, önkéntes pályázatok az iskolákban, de próbáljuk meg az iskolai önkéntes szolgálat fogalmat használni! Ez egy előírt tevékenység. Ez olyan tevékenység, amely pedagógiai célzattal próbál a diákokban valamiféle társadalmi érzékenységet kialakítani. Pedagógusok felkészítésében vettem részt, szeretném kihangsúlyozni az ő véleményüket, hogy szükség volna valami olyan támogatásra, ami ezeket a kérdéseket rendezzi. Erre a témára nincs külön ember, nincs

pénzügyi keret. A Waldorf és egyházi iskolákban erre van egy félállás, teljes állás. Az állami iskolákban nem világos, kinek a feladata, pontosan mi a felelőssége, kinek és hogyan kell beszámolni, mi van, ha valami nem jól sül el. Nincs minden iskolának jogásza, kellene szerződés minta stb. Valóban sokféle probléma felmerülhet, aminek jogi, anyagi következményei lehetnek, ezzel a problémával foglalkozni kellene. Szakközépiskolákban a közismereti órák számát lecsökkentették – emellett mégis be kell tervezni ezeket az óraszámokat.

Kérdésem a diákok felé, hogy hogyan készítettek fel titeket erre a feladatra, hogyan dolgoztátok fel a közösségi szolgálatban töltött órákat? Szükségünk volna a jó gyakorlatokra.

Aradi Hanga: Az érdekvédelemhez szeretnék visszakanyarodni: ez miért nem lehet része a közösségi szolgálatnak? Szerintem az érdekvédelem nem egy ördögtől való dolog, s nem csak arról szól, hogy kimegyünk az utcára és ott ordibálunk, hanem arról is, hogy elmegyünk érdekvédelmi szervezetekhez ([TASZ](#), [Helsinki Bizottság](#)), és ott jogorvoslati problémákra keressük a megoldást, felkutatjuk a problémák gyökerét stb. Vagy például, ha elmegyek a [Pride](#)-ra, és segítek a lebonyolításban, az sem számít közösségi szolgálatnak?

Farkas Gabi: Engem az érdekelne, hogy az érintett fiatalok mit szólnak ehhez az egészhez, amikor először meghallották, illetve változott-e azóta a véleményük?

Peták Mór Mátyás: Hozzánk ez úgy jutott el, hogy ez kötelező önkéntes munka és nagy felháborodás volt, hogy mi az, hogy kötelező. Persze én alapból több önkéntes munkát végzek, ezért is vagyok itt, de az első benyomás nagyon rossz volt. Most változott meg bennem, hogy Márton előadásából sok mindent megtudtam. Most már inkább megértem. A reflexió lehetősége nem jelent meg nálunk, tehát hogy én is tanulok belőle. Nálunk az osztályfőnöki órákból jön le, mert az iskolában van egy szociális munkás, ő kommunikál a szervezetekkel, ő intézi a szerződéseket. Szeptemberben bejött és elmondta, hol és hogyan lehet

teljesíteni a szolgálatot. Másik példa, hogy a polgárőrök elhívták a fiúkat és felvázolták, hogy náluk milyen tevékenységeket lehet végezni. (...)

Bodó Márton: Az egyik dolog a kommunikáció. Igen. Mindnyájan éreztük, hogy ez egy hibás kommunikáció volt. Azt remélem, hogy ezek a kommunikációs malőrök idővel elévülnek, bár lehet, hogy múlhatatlan sebeket okoztak egy generációban. De gondolom, hogy mire a közösségi szolgálat fogalom bemegy a köztudatba, ez elmúlik. Köszönöm az elhangzott észrevételeket. A [Közösségi Szolgálat Portál](#)-on oldalon nagyon sok minta van fön, de ez még fejleszthető és igyekszünk is folyamatosan bővíteni, a jogos igényeket kielégítendő. Hogy tényleg minél több olyan anyag kerüljön föl, amit közvetlenül a pedagógus tud használni és hasznosítani.

Mi azzal próbáltuk segíteni ezt a folyamatot, hogy az elmúlt hónapokban, 8 helyszínen, folyamatosan tartottunk tájékoztató napot pedagógusoknak. Pontosan azért, hogy ne eszköz nélkül legyenek. Meg hogy tudjanak róla, hogy van egy ilyen honlap, ahol már sok mindent megtalálnak, és nyilván még többet fognak ott találni később. 600-an vettek részt a 8 helyszínen, ami jelezte, hogy nagy igény van erre.

Kinek a feladata? A mostani szabályozás szerint az iskolaigazgató nevezi ki a koordinátort, ha pedig nem nevez ki koordinátort, akkor automatikusan az osztályfőnök feladata. Ezt lehet vitatni, érdemes erről helyben egyeztetni, de az a lényeg, hogy pedagógus végzettségű embernek kell ezt most kézben tartani.

Tanórán kívüli tevékenység ez, tehát kérdéses, hogy a felkészítés tartható-e osztályfőnöki órán? Az mindenképpen igaz, hogy ez egy új feladat, nem része a pedagógusok eddigi feladatainak, így mindenképpen kéne erre kapniuk külön támogatást.

Jogi segítség? Ez is fontos felvetés és a gyakorlat elindulása után biztos egy sor jogi kérdés fel fog merülni, amire helyben kell tudni válaszolni. És valóban, hogy mit hogyan lehet szervezni?

Nem volt szándékom az itt nagy számban jelen lévő érdekvédőket megbántani. A munkájukat szép és nemes tevékenységnek tartom magam is. Most nem része a közösségi szolgálatnak. Ez a jelenlegi

helyzet, nyilván lehet ez ügyben kifejezni ellenvéleményt. Nyilván lehet ebben lobbizni, hogy ez hogyan legyen.

A Klebelsberg Intézményfenntartó Központ ([KLIK](#)). Valóban érdekes, hogy ez az intézmény nagyon sok dologban proaktív, de ebben nem. Mi abban vagyunk, és már sokat is tettünk érte, hogy a tankerületi igazgatókat országosan fel lehessen készíteni ez ügyben. Egyszer valószínűleg erre is sor kerül. Gondolom, van egy elképzelt értéksorrendjük, hogy mi az a tevékenység, ami előbbre való és vélhetően a fenntartóváltás volt az első sürgős feladatuk. Remélem, hogy minél hamarabb feladatukká válik az iskola felkészítése a közösségi szolgálatra.

Nincs arról szó, hogy a fogyatékosok ne vehetnének részt a közösségi szolgálatban. Szakbizottsági vélemény alapján dől el az, hogy valaki alkalmas-e erre. A sérült emberek közül is sokan úgy gondolják, hogy ők is képesek másoknak segítséget nyújtani. Ez így is van. Ez számukra is lehetőség. A nappali tagozatosok számára kötelező, a nem nappali tagozatosok számára pedig nem. Valóban homályos itt a megfogalmazás, és ha igaz, ez változni fog. A lényeg, hogy a felnőttoktatásban résztvevőknek nem kötelező.

(...) Nem lesz jó hír, de most a pedagógus életpályamodellben ez szerepet kap, mint a kötelező órák fölötti munka. Szeptembertől heti 22–26 kötelező órát kell tartania pedagógusnak és e fölött 32 óráig bent kell tartózkodniuk az intézményben – és ebbe a sávba tartozna a közösségi szolgálat. Tehát mondhatja azt az igazgató, hogy ebbe fér bele a közösségi szolgálat megszervezése valamelyik évfolyam számára.

Hogy kommunikációs baki vagy nem baki? Volt azért ennek egy folyamata. 2010-ben egy pilot-program indult, [Társ-program](#) címmel. Társadalmi Szolidaritás Program – lehet, hogy a jelenlévők hallottak erről. Mielőtt azonban ez tényleg jól elő lett volna készítve és egy szakmai elképzelés tényleg jól körvonalazódott volna, már felvetődött a nyilatkozatokban az önkéntesség – ahogy ez itt is elhangzott. És itt a *közösségi szolgálat* fogalom helyett állandóan *önkéntesség* szerepelt, s ezzel valóban sem az önkéntességnek, sem a közösségi szolgálatnak nem tettek jót. Azóta már, és vélhetően a törvényi megjelenés óta, már a *közösségi szolgálat* meghatározás kezd elterjedni.

Mennyire volt előkészített vagy nem? E program keretében, 44 millió forint felhasználásával, 146 iskola próbálhatta ki és valósíthatott meg valamilyen programot.

Iskolaidőben való felkészülés. Ez nagyon lényeges. Bevált gyakorlat, hogy az iskolák a közösségi szolgálatra való felkészítésre a tanév első napját használják. Annak bemutatására, hogy egész évben milyen tevékenységeket csináltak a diákok, arra pedig az utolsó tanítási napon kerül sor. Feldolgozási lehetőség nyilván év közben adódik, pl. egy nagy ünnep keretében talán. Akkor működőképes ez, ha beépül az iskola életébe és nem egy iskolai élettől független zárvány marad.

Szóba került a szakiskola. Ezt is lehet kritizálni, hogy a szakiskola számára ez nem kötelezettség. Azért nem, mert a közösségi szolgálat érettségihez van kötve. Pedig azt gondolhatnánk, hogy ez egy szakiskolás számára is jó lehetne. Csinálhatják, de nincs kötelezettségük ebben.

Knyihár Éva: A panel, záró körében, visszanyúlnék 2001-re. 2001-ben, az Önkéntesség Nemzetközi Éve kapcsán kezdtünk el az önkéntességről beszélgetni. Hogyan definiáljuk, miért kell ez nekünk, miért fontos ez egy társadalomnak? Társadalmi tőke, meg ilyeneket emlegettünk. 2004-ben elkezdett kiépülni Magyarországon az önkéntes központok hálózata, a centrumok, önkéntes pontok. Folyamatosan azt hallottuk meg hangoztattuk, hogy szeretnénk, ha Magyarországon az önkéntesség szerepe, presztízse nőne, hogy divat legyen önkénteskedni – mindenki tudja, hogy miről van szó! Ezt én büszkén csináltam is 2004-ben, részt is vettem a Magyarországi Önkéntes Stratégia elkészítésében, melyben ágazatok mentén tettünk fő ajánlásokat. Mindig eszembe jut, hogy akkor egy főajánlás volt az, hogy a közoktatásba mindenképpen be kell vinni az önkéntességet és szükséges növelni az önkéntesség társadalmi integráló szerepét azzal, hogy a munkanélkülieknek el kell magyarázni, hogy ez milyen jó dolog. Mindenkinek el kell mondani, hogy mert azért fontos ez, mert ekkor építjük a közösséget, és hogy ez milyen hasznos a társadalomnak. Ha nekem 2004-ben valaki azt mondja, hogy ez arról fog

szólni, hogy 2013-ban *közösségi szolgálat* néven fognak a fiatalok önkénteskedni, hogy kötelező közérdekű önkéntes program mentén fognak munkanélküliek azért tevékenykedni, hogy ne veszítsék el a foglalkoztatást helyettesítő támogatásukat, akkor ...

Tehát most, 2013-ban, kétféle kötelező önkéntességről beszélünk – és akkor hadd maradjak ilyen provokatív, mert nap mint nap így találkozok velem, újságban, cikkekben, különböző kommentekben. Kötelező közérdekű önkéntes munkáról beszélnek, és a fiatalok még most is kötelező önkéntes munkának élik meg a közösségi szolgálatot. Szakemberként nagy felelősséget érzek abban, hogy tisztuljon a kép, tegyük tisztába ezeket a fogalmakat.

Délután arról szeretnék beszélni a fiatalokkal, hogy valóban mért jó önkénteskedni, mért jó tenni, segíteni, egy közösség aktív tagjának lenni. A délutáni munka során felejtjük el a közösségi szolgálatot.

Bodó Márton: Most az a baj, hogy sikerült itt néhány fogalmat jól megkeverni és az én szájamba adni, ami vagy így volt, vagy nem. A *közösségi szolgálat* fogalmat használjuk, és nem értek egyet az előttem szólóval. Örülünk annak, hogy egy ilyen folyamat elindult, támogassuk, és a gyerekbetegségeit igyekezzük kikerülni, igyekezzünk minél jobba tenni, és közben ne felejtjük el az önkéntességet. Nem egyik a másik ellen van, hanem az egyik a másikat segítő.

Knyihár Éva: A most következő műhelybeszélgetésen nem bonyolódunk bele nagyon a definíciókba, hanem csoportosan, interaktív módon fogunk beszélgetni arról, hogy miért jó egy társadalomnak, ha a fiatalok önkénteskednek. Milyen tevékenységek mentén szeretnétek ti megnyilvánulni, s aki már teszi, annak milyen tapasztalatai vannak. Gondolatokkal is segíthetnénk a törvényhozókat abban, hogy hogyan lehetne ezt jól csinálni. Akár partner vagyok egy törvénymódosítás előkészítésében is.

Sélley Andrea: Köszönjük a részvételt – folytatása következik!

Három tanulókori jegyzet a X. Nyári egyetemről

2013. július 25., csütörtök

Tanulókori alapvetés

A tanulókörbe való bekapcsolódás részvételen alapuló dinamikus folyamat, amit a résztvevők tapasztalata, a tanulókör vezetőjének szaktudása és a tananyag minősége határoz meg. Ez a folyamat jelenti a tanulókör egyedülálló pedagógiai módszerét. A hierarchikus modellen alapuló konvencionális képzéssel szemben, ahol a tanár fölülről-lefelé terjeszti a tudást, a tanulókör magában rejti a kölcsönhatást, amihez minden résztvevő hozzájárul.¹

A tanulókör a nem hivatalos felnőttképzés része. Tudást és információt ad a benne résztvevőknek, amely saját tapasztalataikból és ismereteikből indul ki, a tudásvágyra épít, és annak megosztását teszi lehetővé.

A tanulókör a benne résztvevőket képessé teszi a mások előtti megszólalásra és a velük való együttműködésre. A közös alkotás örömét hozza létre.

*„Elmondhatjuk, hogy a tanulókori munka egy élénk, aktív folyamat, ami a tudást cselekvéshez és társadalmi változáshoz, fejlődéshez és kreativitáshoz köti. A módszert néhány **alapelv** segítségével írhatjuk le.”*

¹A dőlt betűs részek forrása: Carina Kindström: A tanulókörök módszerének bemutatása. Kiadja a Budapest Környéki Népfőiskolai Szövetség, 2000 Szentendre, Pátriárka u. 7. +3613319002, www.bknsz.hu, bknsz@t-online.hu. Kapcsolat: Nagy Júlia

Egyenlőség és demokrácia

A tanulókör vezetőjének az a dolga, hogy párbeszédre ösztönözzön – a nézetek és információk oldott hangulatú cseréjére.

Tapasztalat és együttműködés

A résztvevők segítik egymást ahelyett, hogy versenyeznének. Az ilyen tanulási helyzet biztonságot nyújt mindenki számára, és hozzájárul a nyitottsághoz.

A tanulókör szabadsága és joga céljainak meghatározásához

A szabadság együtt jár a felelősséggel. E felelősséget sosem adhatják át másoknak, mivel az súlyosan sértené a tanulókör szabadságát.

Folytonosság, tervezés és aktív részvétel

A folytonosság azt jelenti, hogy a tanulást szervezni és tervezni szükséges. A résztvevők aktív közreműködése az, az alap, amire a tanulókör épül. Személyes véleményük fontos.

Tananyag

Minden tanulókörnek fel kell szerelkeznie valamiféle tananyaggal, amit a résztvevők maguk is összeállíthatnak.

Változás és cselekvés

Ha a tanulókörök kiállnak a változásért és cselekvésért, akkor a tanulás nem csak „hasznosabbá”, de értelmesebbé is válik. Az egyének számára ez személyes gazdagodást jelenthet és környezetük feljavítását.

A közös tanulás egy olyan aktív folyamat, amelyben az egyéni erőforrások egyesülnek.

A tanulókör vezetője soha sem cselekedhet tekintélyét kihasználva.

- A résztvevők saját fejlődését állítja középpontba;
- jó kérdéseket tesz fel;
- a résztvevők közötti párbeszéd kialakulását hangsúlyozza;

- a megoldások megbeszélésére és egymás megkérdezésére ösztönzi a résztvevőket;
- fejleszti a csoportszellemet, így a résztvevők biztonságban érzik magukat;
- erősíti a résztvevők önbizalmát;
- a tudásszerzést gyakorlatiasan közelíti meg, ami a résztvevőknek megkönnyíti, hogy mindennapi helyzetekben alkalmazzák azt, amit megtanultak;
- világosan bemutatja a választási lehetőségeket;
- bátorítja a tagok együttműködését és megakadályozza a versengést.

A kiválasztás néha érzékeny kérdés. De nagyon fontos, hogy őszinték legyünk, máskülönben a kudarc valószínűsége megnő. Jobb, ha egyenesek és őszinték vagyunk ebben a fázisban, mintha elrontjuk egy egész csoport munkáját.

Haladás. *„Saját demokráciánk az emberek bekapcsolódási és felelősségvállalási szándékán és képességein múlik. A legfontosabb tényezők, hogy:*

- együttműködünk másokkal, miközben megtanulunk bekapcsolódni és felelősséget vállalni;
- vegyünk részt és álljunk elő ötletekkel;
- vállaljunk felelősséget;
- legyünk készek és képesek másokra hatni és mások hatását elfogadni.

A tanulókori munka középpontjában az egyenlő felek közötti, a témák közös felderítését célzó beszélgetés áll. Egyáltalán nem jelent olyan vitát, ahol egy esetleg több egyén megpróbálja meggyőzni a többieket arról, hogy nekik van igazuk. Mindnyájan tisztában vagyunk azzal, hogy ami egyik körben maga „az igazság”, azt más körben „hazugságnak” tartják. A párbeszéd közös beszélgetést jelent. Következésképp, a párbeszédben való részvételt nem korlátozódhat csak egy szűk csoportra, hanem mindenki számára nyitva kell állnia.”

A résztvevők saját tapasztalata a legeslegfontosabb. Egymástól sokat tanulhatunk. Azonban az ismeretek elsajátításának többnek kell lennie a tapasztalatok megosztásánál. Meg kell próbálnunk új ismeretek és információk bemutatását.

Semmi rossz sincs abban, ha a tanulókör magasra helyezi a mércét – a kihívással való szembenézés valóban ösztönző lehet.

Ajánlás: A tanulókör szerepe az állampolgárrá válás folyamatában c. tanulókörhöz

E tanulókörben a szakemberként való részvételt azoknak ajánlom, akiknek már van tapasztalatuk tanulókör szervezésében, működtetésében és azoknak, akik szeretnék megismerni ezt a felnőttképzési (társadalomfejlesztési) módszert.

Ugyanakkor ajánlom azoknak is, akik szívesen részt vennének egy tanulókör munkájában, hogy saját tapasztalatot szerezzenek annak működéséről.

E nyári egyetemi tanulókör kiindulása lehet egy olyan tanulókörnek, amelynek témáját, módszerét, rendszerességét, vezetőjét a résztvevők határozzák meg saját tudásvágyuk és cselekvési hajlandóságuk alapján.

1. tanulókör: A tanulókör szerepe az állampolgárrá válás folyamatában

A tanulókört Mészáros Zsuzsa vezeti
Lejegyezte: Balogh Flóra

Mészáros Zsuzsa: Kedves témám a közös tanulás, ezért örültem a nyári egyetemi tanulókör lehetőségének. Az életem a tanulás vonalán is leírható. A Felső-Kiskunságban is szerveztünk tanulóköröket a TÁMOP és HEFOP programban. Megtapasztaltuk, hogy a tanulókör fontos állomás az állampolgárrá válás folyamatában – ha a módszert megismerjük, választ is kapunk arra a kérdésre, hogy hogyan válik a tanuló ezen keresztül cselekvő állampolgárrá. Vannak-e a tanulókörnek magyar tapasztalatai, amik hasonlítanak a svéd mintához? Van-e itt

nálunk valami specifikum, ami miatt eltérően érdemes közelíteni? A tapasztalati tanulást kell-e a fókuszba helyezni? Szerepe-e a tanulóörnek az általános műveltség emelése? Van-e még szerepe az írott tananyagoknak, a hosszú szövegek befogadásának? Valóban vége van-e a Gutenberg-galaxisnak? Hogyan alakítsunk egy tanulóör? Hogyan működhet a sok helyről jött emberek tanulóöre?

Témánk feldolgozását a következő kérdések mentén terveztem:

Saját tapasztalataink megismerése, svéd és magyar tanulóörök hasonlóságai és különbségei

Milyen tudást dolgozzunk fel?

Lehet-e ebben a körben tanulóör létrehozni?

A mi idevágó gyakorlatunk, itt, Kunbáonyban, a **Társalgó** nevű tanulóör. Nagyon nehezen indult, nehezen választódtak ki a témák is. A kocsmában összejőve merült fel, hogy kutassák a résztvevők Kunbáony történetét és múltját. Elhatározták, hogy minden családot meglátogatnak, elbeszélgetnek és összegyűjtik a meglévő tudást. Megfogalmazódott a helyi anyakönyv létrehozásának gondolata, hogy mindenkit a jelenlegi állapotában rögzítsen. Megkezdődött a tárgyi eszközök gyűjtése is, és ebből egy kiállítás készült a Civil Kollégiumban. A tanulóör végén nem született dolgozat, de eredménnyel zárult. A résztvevők rátaláltak a saját témájukra, és ez a legfontosabb.

Arapovics Mária: aktuális és kapcsolódó példa a nyitott tanuló központok ([NYITOK](#) Nyitott Tanulási Központ), amely egy szövetség az életem át tartó tanuláért. Ez egy pilot program, első körben 7 településen, kisvárosokban és kistelepüléseken indult, ahol a tanulóöri módszertant gyakorolják a Norvég Alap támogatásával. Nyelvi és informatikai programok támogatását tűzték célul. Feltétel volt, hogy demokratikusan működjenek, alkalmazkodjanak a helyi település adottságaihoz, igényeihez. Ezekben a településeken tanulóörszervezőket képeztek ki. Volt egy infrastrukturális támogatás is, a program ott működött jól, ahol támogató volt az önkormányzat. A nyelvi kurzusok népszerűek voltak. Informális volt, nem adott papírt, végzettséget, de maximálisan a résztvevők igényeire alapult. Péccsett például abban a

városrészben indult, ahol a bánya bezárt, leépült, s ott folytatásként egyesület, pályázatiör kör indult.

Az EU bevette a programot a *best practice* (a legjobb gyakorlatok. A szerk.) körbe. A következő körben 50 helyen hoznak létre majd tanulóörközpontot. Most már jobban támaszkodik könyvtárakra, művelődési házakra a kezdeményezés, amely meg tudja újítani a közösségi terek funkcióit. Egy tanulóörszervező fizetését biztosították minden helyszínen.

15 éve vagyok tagja egy alulról szerveződő tanulóörnek, melynek tagjai valamennyien szellemi területről jöttek. Egy hónapban 1-2-szer tudunk találkozni. Meghatározott tematika szerint dolgozunk fel témaköröket. 2 területünk van: egy filozófiai és egy szimbolikus irány, ebben a kettőben mozgunk. Kizártuk a politikát az esetleges ellentétek miatt. Női kör vagyunk. Szeptemberben megbeszéljük az éves tervünket. 20 állandó tagunk van, ebből 10 résztvevő van jelen általában. Mindenki vállal egy-egy előadást, és eldönti, hogy milyen módszerrel dolgozza fel.

Ureczky Klára Tünde: Van-e ennek a dolognak létjogosultsága, kérdezted, Zsuzsa. Nálunk is, szintén projekt keretében, valósult meg egy tanulóöri munka. A projekt neve [Közös Tudás](#) volt és a Borsod Megyei Közművelődési Intézet vezetésével valósult meg. Gasztronómia, kézimunka, hagyomány, informatika témákat dolgoztunk fel. Helyben adódott össze a tudás, volt, ami egy település érdeklődőiből szerveződött, más esetben 7-9 településről is érkeztek a résztvevők. Azóta is emlegetik, mert a jó élmény átöröklődött más körökbe is.

Mészáros Zsuzsa: A Mari által elmondottakra csak annyit reagálnék, hogy egy igazi tanulóörben a közösség klasszikusan maga választja meg a szervezőt, vezetőt, aki mozgatja a tanulóör.

Arapovics Mária: Saját tanulóörünkben évről évre újraválasztjuk az elnököt, ő is vezeti le a beszélgetéseket. Ez egy saját szabályunk, amit meghoztunk. Ez működőképes, egy év után el lehet fáradni.

Liling Tamás: Nagyon érdekel az a példa, hogy ha kitelepítünk embereket egy kis faluba, az egy olyan helyzet lehet egy járatlan ember számára, amiben segítségre, tudásra szorul. Ha van olyan tér, lehetőség, ahol információt lehet szerezni, tehát megvan a hozzáférés lehetősége, akkor az ottani élethez, gazdálkodáshoz szükséges gyakorlati tudást is meg lehet szerezni.

Mészáros Zsuzsa: Ismerünk-e jó modelleket; mi a tananyag, kik a felelősök? Ki tartja a bevezető előadást? Segíti-e az állampolgárrá válást ez a módszer? Hogyan? Mihez kell ragaszkodni? Melyik út célravezető?

Liling Tamás: Ha egy igény meg tud jelenni, akkor azt fogom behozni egy tanuló körben is, ami engem érdekel.

Mészáros Zsuzsa: A praktikus élet, a saját gyakorlaton túl mi az a tudás, ismeretanyag, amit be lehet hozni?

Arapovics Mária: A tanulókörök nem a semmiben lógnak, van tematika, felelős, van környezet. Van népfőiskolai hálózat is, művelődési ház is.

Vágvölgyi Gusztáv: Nekünk vannak spontán tanulókörök, ahol azt látom, hogy az emberi kapcsolat a kulcs. Ebben elengedhetetlen, hogy egymásra is kíváncsiak vagyunk.

Mészáros Zsuzsa: Amiket ti említettetek itt, az hozzájárult-e a résztvevők tudatos állampolgárrá válásához?

Ureczky Klára Tünde: Akik részt vettek az önképző körben, azoknál nagy élmény volt, hogy hoppá, én ezt tudom, és másokat is érdekel ez a tudásom. Egy egyszerű cigányasszony megmutatja a vakaró készítését, és az iskola igazgatója lesi el tőle ezt a módot.

Babos Zsuzsa: Az egyetemen a hallgatókkal alapítottunk egy tanulókört a csoporttársakkal. Meghívtuk a tanárainkat, majd utolsó évben a szakdolgozat-vázlatainkat vitattuk meg. Teljesen más volt hazamenni, hazavinni Szentkirályra ezt a kezdeményezést. A személyes kapcsolat

erősítette a saját problémák megoldásának igényét. A környezetvédelem, az egészségvédelem, a barátság témáit járjuk körbe Szentkirályon. A kocsmában tudunk találkozni, most már pályázunk is. Csináltunk játszóteret, lett mellé WC is. De az biztos, hogy az a tudásmegosztás, ami egyetemen magától értetődő volt, az itt fordítva és nagyon lassan működik.

Mészáros Zsuzsa: Nem is biztos, hogy ebben a körben el tudunk szakadni a közösségfejlesztéstől. Ha szervesen fejlődik egy társadalom, akkor nem kérdés, hogy ezek a tanulási igények jelen vannak, spontán kezdeményezéssé is alakulnak. De vajon szervezeten is szükség van-e tanuló körre, és a hátrányos térségekben is? Jó-e, ha vannak központok?

Liling Tamás: Ki vagyok én? Ebben a frusztrált és agyonszervezett világban egyre nagyobb az igény az önmeghatározás lehetősége. Úr van, s aki ezekre a kérdésekre nem kap választ, az szervezeten sem kap. Egzisztenciális kérdésekre hol kapunk választ?

Mészáros Zsuzsa: Egy idő után kifulladás, hogy megtanultunk lekvárt főzni, tehenet gondozni, de mi van azután?

Balogh Flóra: Szerintem a többségnek nem valódi igénye arra válaszolni, hogy kicsoda ő ebben a világban. Inkább szükség ez, de nem belső igény. Minden az adott közösségen múlik. Az a legfontosabb, hogy működjön a kommunikáció, legyen bizalom az emberek között. Innentől kezdve a megszerzett tudás másodlagos, fontosabb, hogy egymás biztonságos közegében tudunk-e kérdéseket feltenni egymásnak, elmondjuk-e a véleményünket. A lekvárfőzés, a praktikus tudás grátisz ezek felett.

Bereczky Béla: Ezekre a kérdésekre kaphatok-e választ egyáltalán skolasztikus rendszerekben? Ha másra nem, de arra legyen jó a tanulókör, amit az iskolapadban vagy az interneten nem tudok megkapni: legyen ez az a hely, ahol el lehet mondani, hogy én mit gondolok a világról.

Mészáros Zsuzsa: Ha mi lennénk egy tanulókör, akkor mit tárgyalnátok ki? Mi lenne az a téma, ami összehozhatna bennünket?

Bereczky Béla: Hogyan lehetne kicsiben önfenntartó közösséget létrehozni.

Kovács Dezső: A *tanult tehetetlenség* fogalmát nemrég tanultam meg Mérő könyvéből. 30 műhelymunkát, 120 interjút csináltam az elmúlt időszakban. ([Mérő László](#): Érzelmek logikája*)

Arapovics Mária: Van-e a társadalmi csapdákból kiút ma Magyarországon?

Liling Tamás: A tanulókörök módszertana.

Babos Zsuzsa: A felnőttkori önfejlesztéstől való félelem eloszlátása.

2. tanulókör: Második esély: iskolarendszeren belüli hiányok, ezek pótlásának lehetősége a szocializáció folyamatában

Tanulókör, vezeti: Kovács Edit

Lejegyezte: Kele Csilla

A tanulókör munkájában résztvevők áttekintették a foglalkozás tennivalóit, és rövid bevezető után flip-charton összeírták ötleteiket az iskolarendszeren kívüli tanulásról. Kovács Edit, a tanulókör vezetője elmondta, hogy e témának számos irodalma² érhető el az Interneten

*www.mkb.hu/dl/media/group_463afc792a1fd/group_4d3fedfe58c74/item_3588.pdf

²http://www.academia.edu/798416/Tanulokorok_Svedorszagban_Attekintes_a_nemzetkozi_irodalom_bibliografijaval

Iskolarendszeren kívüli felnőttoktatás Svédországban, 1994. Parola, 2002/2. szám

http://www.kozossegfejlesztas.hu/Kozossegi_Adattar/PAROLAAR.NSF/e865e1

további tájékozódáshoz. Arról is beszélt, hogy a tanulókör, céljánál fogva, tanulásra, újdonságok megismerésére alakul, funkcionalitása miatt nem célja, hogy azokban örök barátságok köttessenek. Oka lehet a részvételnek bizonyos élethelyzet, gazdasági helyzet. A skandináv modellre hivatkozott jó gyakorlatként. Előnye, hogy az egyén életútja során akár több tíz tanulókör tagja is lehet: „a tanulókörből mindenki annyit vesz ki, mint amennyit beletesz”. Lényege az aktivitás és a kölcsönösség, amelyek jól működnek tanórán kívüli környezetben. Most, amikor az iskola már nem tud az embereknek elegendő élményt adni, praktikus olyan ajánlatot adni, ahol ki-ki saját életterében tanulhat.

Ezután a tanulókör résztvevői példákat írtak arról, milyen tapasztalataik vannak e téren. Összeírták, mit láttak, tapasztaltak eddig a téma kapcsán, Magyarországon vagy külföldön. Felsorolták, hogy az iskola, a lakóhely, és más közösségek hogyan tudnak a tanulókörök szervezéséhez hozzájárulni: listába szedték azokat a lehetőségeket, amiket ismernek. Beszéltek arról is, hogy a tanulókör magabiztosságot ad, fontos a felnőtté váláshoz: pályakezdekre alkalmas embereket ad a világnak. Ezután áttekintették, melyik típus lenne ideális saját közösségükben. Figyelembe vettek néhány szempontot, ami a közösségfejlesztői keretrendszer újradefiniálásából adódott.

A kiosztott post-it lapocskákra (öntapadós jegyzetömb. A szerk.) mindenki felírta ötleteit, javaslatait. Ezekből poszter készült, amin A-tól Z-ig összeírták lehetőségeiket. Az értékelés, feladat-feldolgozás után 4 fő szempont szerint elemezték az eszköztárat: 1. Milyen alapelvek és célok érvényesülnek a megvalósításkor? 2. Milyen feltételek (szereplők) szükségesek? 3. Milyen eredményeket, hatást tulajdonítanak nekik? 4. Melyek a módszertani kulcselemek, melyektől a változást várjuk?

[dacf38e2818525663b007896c5/7a9c0a30d49748f0c1256c4d0039a3a0?OpenDocument](http://www.kozossegfejlesztas.hu/Kozossegi_Adattar/Azadatt.nsf/02001425b1246fe38525664000665c75/c25665214fdbda8ec1256f1800529729?OpenDocument)

Vercseg Ilona: Közösségfejlesztő leckék kezdőknek és haladóknak (módszertani füzet), 2004. Budapest, Közösségfejlesztők Egyesülete.

http://www.kozossegfejlesztas.hu/Kozossegi_Adattar/Azadatt.nsf/02001425b1246fe38525664000665c75/c25665214fdbda8ec1256f1800529729?OpenDocument

Zárásként a csoporttagok elhelyezték a „Költség” és az „Idő” koordinátatengelyen az általuk összeírt lapokat és a flip-chart poszterre tűzték. A színes lapok elrendezése jól demonstrálta a költséghatékonyság és időráfordítás szerinti eszközöket, így a résztvevők is könnyen áttekinthették ötletük hatékonyságát, célszerűségét. A 1,5 órás tanulókörben a fentiek szerint ezeket a tanulóköröket javasolták a csoportban, A–Z-ig:

Amatőr csoportok

Big Brother, Big Sister

Biblioterápia

Családi beszélgetések

Drogmegelőzési oktatás

Érzékenyítés, élmény alapú munka

Factory

Fesztivál

Fórum színház

Gyermekek- és ifjúsági önkormányzat

Helyi tábor

Ifiklubok

Játszóházi képzések

Kirándulások

Klubok

Kollégium

Kortárs mentor

Közösségi munka

KRESZ-oktatás

Kulturális események

Multimédia

Mural Moral

Művésztelep

Népi tánc (barátokkal, nincs szülő)

Olvasókör

Önismereti csoport

Önkéntesség

Pepita

Ping-pong

Rendhagyó osztályfőnöki óra

Sport

Szakkörök

Szakmai gyakorlat

Színjátszás

Szubkultúra

Tanoda

Tábor

Tésztagyúrás

Tréning

Újság

Vallási közösség

Zeneiskola

Zenekarok (garázs)

3. tanulókör: Városmegújító szomszédsági programok az állampolgári szerepek kibontakoztatásában

A tanulókört vezette Péterfi Ferenc

Lejegyezte: Sélley Andrea

Tanulóköri előzetes

Faluban, vagy városban élsz? Ha faluban, van-e tapasztalatod a városi életről?

Mi a különbség szerinted a falu és a város, mint települési forma között?

Mi a jellemző a városok öntevékeny, szomszédsági szerveződéseire?

Mennyire alkalmas ez a közeg, általában a város, a tömegesség, a nagy méretek az ott élők bekapcsolódására, aktivizálódására, a saját akaratú részvételére?

Van-e valamilyen sajátossága a városi települési létformában a különféle intézményeknek, azok működésének? Mondjunk erre rossz és jó példákat!

Hogyan lehet kezdeményezni, változást generálni ilyen közegben?

Kik, milyen szerepű, foglalkozású, élethelyzetű, szervezeti kötődésű szereplők lehetnének ilyen kezdeményezésekben segítők, támaszai a helyi akaratok megfogalmazódásának, kibomlásának?

Milyen ügyek, tartalmak alkalmasak tipikusan helyi mozgások kialakulására?

Milyen témákat, alkalmakat tudunk összegyűjteni, amelyek a városi életkörülmények között a helyi közülethez, a közjóra irányuló kezdeményezésekhez kapcsolódhatnak?

Hol lehet tájékozódni olyan példákról, újságcikkekről, szakirodalmakról, amelyek ilyen kérdéseket tárgyalnak, mutatnak be?

Van-e a résztvevőkben (bennünk) kedv és ötlet, hogy ezzel a kérdéssel huzamosabb ideig – akár távkapcsolatban, akár alkalmi találkozások formájában – foglalkozzunk?

„A városmegújítás egy olyan folyamatos beavatkozási tevékenység, amely a városfejlődésben zajló spontán folyamatokon alapul. E folyamatok közül némelyekre ráerősít, másokat ellensúlyoz, vagy kitérít. A városmegújítás célja, hogy az érintett közösség bevonásával – amely egyszerre forrása és kedvezményezettje e tevékenységnek – úgy módosítsa a városfejlődési folyamatokat, hogy javuljon az érintettek társadalmi, pszichés és fizikai közérzete. A városmegújítás a nyilvánosságban zajló, a fenntarthatóságot célzó felelős folyamat.” Mit gondoltok erről az? Mennyire felel ez meg a személyes tapasztalatotoknak, illetve a hivatalos gyakorlatnak?

Mennyire ismeritek az EU városrehabilitációs folyamatokat támogató elveit, programjait?

Részt vennétek-e a lakóhelyetekről viszonylag elérhető, olyan gyakorlati munkában, vagy ezek tapasztalatainak folyamatos megvitatásában, amelyeknek ilyen változások kialakítása a célja?

Péterfi Ferenc: Kevés a közösségi, aktivizáló városi program, a városmegújítást szinte kizárólag fizikai-infrastrukturális fejlesztésként értelmezik ma a hazai gyakorlatban.

Városokban – főként nagyvárosban – a kisebb lakóegységekben: lakónegyedekben, szomszédságokban, lehetséges közösségi

összefogásokat, változásokat jó eséllyel kezdeményezni. Fontos, hogy ezek a kezdeményezések az alapvető szomszédsági élethelyzeteikben érintsék az ott élőket.

Feladat, hogy a helyben létező intézményeket – szolgáltatás-központú gondolkodásuk helyett/mellett –, a helyi közösségi erőforrások felfedeztetésére és működésbe hozásuk segítésére, próbáljuk meg rávenni, és ilyen szellemű új intézmények létrejöttét támogassuk.

Hogyan tudnánk bizonyítani a döntéshozók, a pályázatok kiírói, lebonyolítói számára a közösségi programok fontosságát, közvetlen hasznát? Hogyan tudnánk ilyen programokba „beszállni”? Milyen formában lehetne a közvéleményt (főként a döntéshozói kört) úgy befolyásolni, hogy jobban előtérbe kerüljön ez a megfontolás? Mi szükséges ahhoz, hogy a helyi intézmények erőteljesebben együttműködjenek és erőteljesebb katalizátor szerepet vállaljanak a városi szomszédsági fejlesztőmunkában?

Az alapkérdések közös megválaszolásán túl, jó példák és közös megoldások gyűjtését tervezzük a tanulókori munkában.

A tanulókör lényege, hogy együtt találjuk ki azt, amivel foglalkozni akarunk, s amire a témán belül fókuszálunk. Mindenki a maga érdeklődése mentén készülhet fel, s egy alkalommal be is számol munkájáról, tehát ez egy folyamat kialakításának a lehetősége is. Volt egy programunk, a [Tervezz! Bátran!](#), aminek keretében egy Városmegújító munkacsoport működött, s ebben a témában gondolkodtunk együtt. Ennek lett terméke ez a kicsi füzet, s egy módszertani gyakorlati útmutató.

A XV. kerületben fut szociális városrehabilitációs [programunk](#). A szociális városrehabilitációs program lényege, hogy egy városrésznek valamilyen szintű hátrányos helyzetet kell bizonyítania, s akkor meghatározott programelemekre pályázhat EU-s finanszírozást. Ezek jellemzően fizikai fejlesztésekre irányuló programok, lakóházak, közterek fejlesztése, s néhány százalék erejéig kötelezően a társadalmi aktivizálásra, a részvételre, tehát humánfejlesztésre lehet pályázni. Ezek a szoft-elemek, amikben mi többször találkozunk, egyeztetünk, és együtt gondolkodunk.

Sélley Andrea: A közösség bevonását jellemzően az ún. mini-projekteken belül valósítják meg a programgazdák, amiket közvetett forrásként hirdetnek meg a városrészi civileknek, netán társasházaknak.

Péterfi Ferenc: A programok közösségi szükségletekből is indíthatóak, ehhez a közösségi tervezés tehet hozzá.

Herpainé Márkus Ágnes: Bennragadtak pénzek, s az utolsó pillanatban hirtelen nyomnak ki ilyen programokat. Meghívásos pályázat keretében olyan típusú projekteket terveznek, ahol nagyon nagy hangsúly van azon, hogy a humánfejlesztés legyen jelen 20–30%-ban, éspedig a helyi szükségletekre épülve. A cél, hogy a döntéshozók elköteleződjenek az ilyen típusú fejlesztések mellett, és legyenek érvek arra, hogy a következő ciklusban ezek folytatandóak. Tehát jelen van egy ilyen típusú mozgás.

Bognár Hajnalka: Mi szerencsések vagyunk Pécsen, mert bekapcsolódhattunk a program közösségi tervezés részébe az egyetemi szakmai gyakorlat keretében. Mi alulról fejlődtünk, s el tudunk mozdulni a közösségi építészeti felé is, és érdekel minket a közösségfejlesztés. Vannak jogászaink is, s egy úton haladunk más szakmákkal is.

Két éve voltam itt a Nyári egyetemen, s akkor szeptemberben indultak be az események, s egy országos programunkba behívtünk sok szereplőt. Akkor szerveztünk egy [Makovecz](#) Imre- emlékestet, s meghívtunk óvodásokat, zenészeket, helyi szereplőket – sokakat. 200 fős rendezvényre számítottunk, s 2000 fős lett belőle. Ez indította be a munkánkat.

Péterfi Ferenc: Ez örömdetes hír; az építészeti tanulmányokban az nagy probléma, ha nem épülnek be ilyen elemek, s ez más szakmákra is igaz.

Sélley Andrea: Sokáig önkéntesen dolgoztunk az Avason. Kezdetben azt kellett nyilvánosságra hozni, hogy itt egy folyamat zajlik. Akciónapok,

apró lépésekben interjúzás, helyi problémafeltárás összegzése történt. Az eredményeket az önkormányzat felé továbbítottuk. Ébredezett az igény, szóba került, hogy a szociális városrehabilitációs programba Miskolc is belépjen. Ehhez, a rövid határidő miatt, szükség volt a korábbi szakmai-kapcsolati alapokra. A fiókból elő lehetett kapni kész felméréseket. A [Dialóg](#) Egyesületnek gyorsan kellett reagálnia, átgondolnia a szerepeket. Nem vállaltuk a partneri szerepet a konzorciumban, inkább alvállalkozóként képzeltük el magunkat. Feladatunk a helyi erőforrások bevonása a közösségi szolgáltatásokba. Bizonyítható, hogy az ad-hoc pályázati helyzetben már nem lett volna lehetséges a közösségi alapú felmérés és tervezés, az önkéntes időszakban készített felmérések viszont jó alapot adtak az önkormányzati projekt megvalósíthatósági tanulmányához.

Az önkéntes, tehát forrás és elvárás nélküli időszak, áldás volt számomra. Meg kellett – tét nélkül még – tanulni pl. az önkormányzat működését, gyakorolni a módszereket, hatásos eszközöket, elérni, hogy legyen az adott városrésznek gazdája, legyen állandó kapcsolatunk. Túl kellett lépni a civil referens intézményén. Igaz, sok minden függ az adott pozíciókban ülő adott személyek kapacitásától. Abban az időszakban gyorsan változtak a dolgok és a pozíciókat betöltő személyek.

A folyamat elején, az alapos feltáráshoz rengeteg munka kellett, és a fejlesztőknek is bele kellett tanulni a munkába.

Péterfi Ferenc: Az avasi munkában megmutatkozik, hogy sok idő a feltárás, s ti más ürüggyel is jelen vagytok ott. A program végrehajtása során is van egy feltárás, ami viszont nagyon is forrásigényes. Saját válságomat említeném. Van bizonyos programelemekre 2–5 millió Ft, s a mi programunkban a várostervezéshez-menedzseléshez jól értő polgármester ezt csökkenteni szeretné. Nem része még a kultúránknak, hogy a szakember-jelenlét is megfizetendő, hogy attól lesz jó egy program, ha a helyi embereket sikerül bevonni, ám ehhez idő kell, s a jelenléthez forrás kell. Humánbefektetés nélkül a fejlesztés nem megy és ehhez sok győzködés kell.

Sélley Andrea: Ki kell találnunk az érveinket és az indikátorainkat, mert pillanatok vannak arra, hogy ezeket megfogalmazzuk egy projekttervezési időszakban.

Herpainé Márkus Ágnes: Az elmondottak nagyon felkavarnak, mert azt látom, hogy a szerep kapcsán is nagyon határozottnak kell lenni. Két szintről beszéltek, s ezeket el kellene választani egymástól. Az egyik szint az, hogy hogyan tudjuk érzékelhetővé tenni magunkat, s civil szervezetként tudjuk-e a helyi igényeket megmutatni, mert a helyi emberek nem képesek még rá. A másik szint, hogy ezt tanácsadóként képviseljük, s javaslatot tegyünk le a közösségfejlesztési programelemekre.

Péterfi Ferenc: Az Avason ez a tudatosság megvan, de egy civil nyomásból indított szerepkör persze szerepzavarokat ébreszthet. Különösen akkor, hogy nem a nyomásgyakorlást választják, hanem az

együttműködést. Ezek remélhetőleg átmeneti kényszerűségek, s tisztázhatóak a másfajta szerepek.

Sélley Andrea: Igen, a szerepek kavarnak, de jelen kellett lenni a szakértő, a tanácsadó, és a közösségi munkára képessé tevő szerepben is. Az nekem segítség, hogy egy programtervezésben tisztán le tudom tenni az asztalra azokat a szakmai javaslatokat, amik nem feltétlenül az indikátorok kvantitatív értékeit tükrözik majd, hanem a közösségfejlesztés kvalitatív értékeit is. És segítség az is, hogy egy 1 vagy 2 éves időszakot úgy kell belőni, hogy az indikátorok tervezése és ütemezése miatt hozni kell vállalható eredményeket.

Péterfi Ferenc: Nagyon fontos, hogy mi egymás között folyamatos diskurzust tartunk fenn. Látható, hogy van igényünk a tanulókörre, javaslom, hogy kezdjük meg egy folyamatos levelezésben, s teremtsük meg a terepeken a találkozások lehetőségét is.

Katonáné dr. Kovács Judit – Bótáné Horváth Noémi¹ Az „ÉN” – CSAPATVÁLLALKOZÁSban

Katonáné Kovács Judit

2013 nyarán a Közösségfejlesztők X. Nyári Egyeteme nekem is [dolgozott](#).² Az utam, amely ide vezetett, 2001-ben kezdődött. Kutatói pályám indulásakor munkám fókuszában az agrár-környezetgazdálkodás állt. Arra igyekeztem választ kapni, hogy az Európai Unió, mely közösségnek 2004 óta aktív tagjai vagyunk, milyen intézkedésekkel segíti a

környezet védelmét, és ezen intézkedések mennyire eredményesek. A vizsgált eszközök a Közös Agrárpolitika intézményéhez tartoznak, így lehetőségem volt áttekinteni az agrárpolitika teljes eszköztárát. Ez a széles kitekintés, és a többéves munka ráébresztett arra, hogy az erőforrásaink közül (természeti, humán, társadalmi, fizikai, pénzügyi) érdeklődésem középpontjában a természeti erőforrás helyett – mely erőforrás a keretét adja életünknek, ezért ennek a rendszernek a megismerése alapvető mindenki számára – sokkal inkább az emberi, társadalmi oldal áll.

¹A cikk szerzői a Debreceni Egyetem Agrár- és Gazdálkodástudományok Centruma Gazdálkodástudományi és Vidékfejlesztési Karának adjunktusa és PhD hallgatója E-mail: katonanekovacsjudit@gmail.com és botanehorvathnoemi@gmail.com

²Utalás a program nevére: „Neked is dolgozik a tábor”. Ld. a július 26.-i, pénteki programot!

Azon magyar állampolgárok közé tartozom, akik szeretnek Magyarországon élni. Ez köszönhető családomnak, ahol minden nap tapasztalom, milyen szeretetben élni, édesapámnak, aki megtanított a föld szeretetére, gimnáziumi osztályfőnökömnek, aki emlékkönyvembe Kölcseynek a „négy szócskáját” idézte „A haza minden előtt”, PhD témavezetőmnek, aki utat nyitott előttem a társadalmi tőke kutatásához, de annak is, hogy pozitív gondolkodásomból adódóan könnyen észreveszem a körülöttem lévő értékeket. Ami még hiányzik ebből az értéktérből számomra, az a rendszergondolkodásra nyitott ember, és az őszinteségre, bizalomra épülő társadalom. Csíkszentmihályitól³ (2011:111) idézve:

„Az Énünknek annyira magabiztosnak kell lennie, hogy képes legyen lemondani a nélkülözhető vágyakról. Csak azt akarja birtokolni, amiből akad elegendő. ... És a fejlettsége ellenére a legjelentősebb közös jóval azonosuljon – nemcsak a rokonaira és hazájára tekintve, hanem az egész emberiségre és az emberiségen túl az élet egészére és az evolúció folyamatára. Nehéz lenne jelenleg elképzelni, hogyan maradhatna fenn másképp az emberiség.”

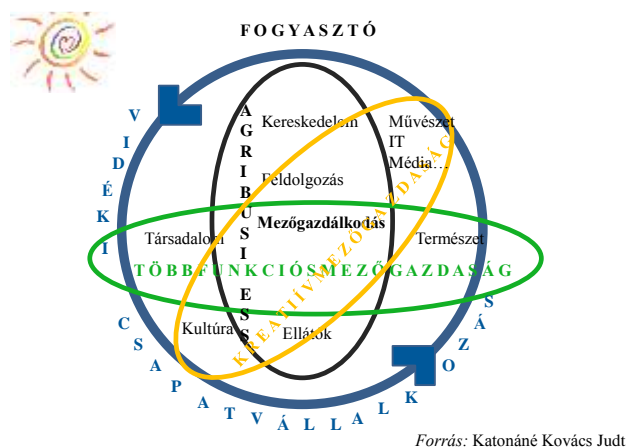
Kiss Károly 2011-ben egy a fenntarthatóság indikátorait vizsgáló doktori értekezésen⁴ az ökológiai folyamatok sajátosságaként említette, hogy az ökológiai folyamatok lassan érlelődnek ki és később halmozódnak, váratlan hatásokat eredményezve. Felhívta a figyelmet, hogy ezek a folyamatok nem mérhetőek, ezért elővigyázatosságra van szükség. Az előadása közben azon gondolkodtam, hogy szerintem ez a megállapítás a társadalmi változásokra is igaz. Ahogy ezt a történelmünk is igazolja, a társadalmi folyamatok, hasonlóan az ökológiai folyamatokhoz, váratlan hatásokat eredményezhetnek. Ma már szakmai utamon az vezet, hogy megoldásokat találjak az emberi és társadalmi

³Csíkszentmihályi Mihály (2011): A fejlődés útjai. A harmadik évezred pszichológiája. A fordítás az alábbi kiadás alapján készült: The Evolving Self. A Psychology for the Third Millennium (1997) Fordította: Buda Júlia Nyitott Könyvműhely, Budapest ISBN 978-963-310-048-6

⁴Kiss Károly hozzászólása Karcagi-Kovács Andrea doktori értekezésén www.doktori.hu/index.php?menuid=193&vid=8102

erőforrások növelésére. Fontosnak tartom, hogy ne csak elméleti, hanem gyakorlati síkon is segítsem a változást. Több oldalról is próbálok lépéseket tenni, az egyik irány a csapatvállalkozások generálása, melynek vizsgálatához Bótáné Horváth Noémi PhD hallgatóval ösztöndíjakat⁵ nyertünk. A Nyári Egyetemre is így jutottam el.

A csapatban történő vállalkozást indokolja, hogy a társadalmi-gazdasági változásoknak köszönhetően a mezőgazdasági termelés és a ráépülő szektorok is jelentősen átalakultak, eltérő termékpályák formálódtak. A mezőgazdasági nyersanyagtermelés végtermékétől függően, mely termékek széles skálán mozognak, különböző szaktudást igénylő szereplőkre van szükség. A termelés végterméke lehet élelmiszer, takarmány, üzemanyag, ipari alapanyagok a textilipartól a gyógyszeriparig, de végtermékeknek tekintjük azt az élményt is, melyet egy legelő állatokkal tarkított tájkép adhat a turista számára.

⁵A kutatás az Európai Unió és Magyarország támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával a TÁMOP 4.2.4.A/2-11-1-2012-0001 azonosító számú „Nemzeti Kiválóság Program – Hazai hallgatói, illetve kutatói személyi támogatást biztosító rendszer kidolgozása és működtetése konvergencia program” című kiemelt projekt keretei között valósul meg.

Ahogy az ábrából is kitűnik, a hagyományos gazdálkodást érintő változások eredményeként az agribusinesst, majd a többfunkciós mezőgazdaságot és mára már a kreatív szektort is figyelembe kell venni a vidék gazdaságának formálásában. A vidéki vállalkozások eredményességét növelheti, ha ezekre a szerteágazó tudást igénylő változásokra együtt, vidéki csapatvállalkozás formájában keresnek válaszokat, közös célként a jól-lét megteremtését tűzve ki célul.

Munkámhoz nagy lendületet adott az a nemzetközi Team Mastery képzés (és az itt szerzett kapcsolatok), mely egy új oktatási modell, a [Team Academy](#), megismerését tette lehetővé számomra. Ez a finn képzési módszer csapatvállalkozások létrehozását segíti. A képzés a csapatmunkára, a gyakorlaton keresztül történő tanulásra és naprakész szakirodalomra, házi könyvtárra épít.

Ezekre az új ismeretekre, valamint a vidékfejlesztés mentén született hazai és nemzetközi irodalmakra és saját kutatásaimra alapozva alkottam meg a Vidéki Csapatvállalkozói Modell elméletét, mely egyfajta megoldást jelenthet a társadalmi kihívásokra és a mezőgazdasági nyersanyagtermelés mentén történt vertikális és horizontális változásokra. A modell a helyi szereplők motivációjára, egyéni felelősségére építve keresi a vidékgazdaság lehetőségeit a globális térben – globalizáció –, a finn Team Academy oktatás módszereire építve.

A nyári egyetem résztvevőit abban hívtam közös gondolkodásra, hogy beszéljünk arról, hogyan látják ők a vidéki csapatvállalkozás előmozdításának lehetséges első lépéseit. A beszélgetés gondolataiból blog bejegyzést készítettem egyesületünk honlapján, amit most itt is [megosztok](#).

Egy lelkes, aktív csapattal sikerült beszélgetést szervezni. Az egyértelműen megfogalmazódott, hogy a modell vizsgálata előtt alaposan körbe kell járni, milyen hasonló kezdeményezésekkel találkozhattunk, találkozhatunk vidéken (pl. kaláka, közösségi vállalkozás), milyen szempontrendszer szerint lehet összehasonlítást végezni, melyek az azonosságok és a különbségek az eltérő formák között. Felmerült, hogy fel lehetne mérni, ki fogékony az ötletre. Talán lennének érdeklődők, csak nem gondolnak a lehetőségekre. Tisztázni kell az egyéni célokat, és megfogalmazni a közös célt, a közösségi

tervezés (erőforrástérkép, helyi értékleltár készítése, amire a csapatvállalkozás építhető lehet), közösségi tanulás, közösségi döntéshozás mentén. Fontos a megfelelő információáramlás, egy közösségi tér, az empatikus kommunikáció, a bizalom fenntartása. Egy vezető, aki a közös ügyet és a közösséget szolgálja. Az érzélem, az önmegvalósítás is kiemelésre került, és ez a fontos elem különösen kihangsúlyozásra került számomra Vercseg Ilona előadását hallgatva. Már a kezdetek kezdetén tudtam, hogy nehéz fába vágtam a fejszém, amikor arra vállalkoztam, hogy utat találok Magyarország vidékein a csapatvállalkozásnak. Ezt a kihívást erősítette fel, amikor Ilika arról számolt be, hogy milyen sokan nincsenek tisztában helyzetükkel, s azzal, hogy kik is ők, s milyen életcél vezérli őket. Így azt gondolom, az első lépések egyike ezen az úton segítséget nyújtani az önismerethez, az önbecsüléshez. Hogy minden érintett feltegye magának a kérdést: ki vagyok én?

Újra Csíkszentmihályitól⁶ idéznék (2010:207), aki azt írja, hogy „*az élet minőségét a munkán keresztül akkor tudjuk javítani, ha megtanítjuk az embereket arra:*

- *hogyan ismerjék fel cselekvési lehetőségeiket,*
- *hogyan fejlesszék képességeiket,*
- *és hogyan tűzzenek ki elérhető célokat.*

A cikk végén esettanulmányként egy mezőcsáti példát hozok be a

gondolkodásunk homlokterébe. Megkértem Bótáné Horváth Noémit, akinek munkáját konzulensként támogatom, hogy mutassa be: milyen tapasztalatokat szerzett már ezen az úton, neki melyek voltak az első lépései.

Bótáné Horváth Noémi

⁶Csíkszentmihályi Mihály (2010): Az áramlat FLOW. A tökéletes élmény pszichológiája. A fordítás az alábbi kiadás alapján készült: Flow. The Psychology of Optimal Experience (1991) Fordította: Legéndyné Szabó Edit Akadémiai Kiadó ISBN 978-963-05-8833-1

Mezőcsát Borsod-Abaúj-Zemplén megye déli részén helyezkedik el, a Mezőcsáti Járás központi települése, földrajzi és gazdasági középpontja. Ezáltal a települést érintő folyamatok és változások nemcsak önmagukért fontosak, hanem nagymértékben meghatározzák a környező települések életét, az ott élő emberek helyzetét is. Az elmúlt évtizedekben a várost a csökkenő születésszám, a fiatalok növekvő elvándorlása, egyre növekvő munkanélküliség és tartós gazdasági recesszió jellemzi, mely kedvezőtlen hatást gyakorol a környező települések lakosságának életére is. Helyi lakosként, PhD hallgatóként célom, hogy elősegítsem a fent vázolt problémáknak ellentételezését, esetleges megoldási lehetőségeket kialakítva, különös tekintettel a fiatal lakónépesség helyben maradásához szükséges utak feltárásával, megvalósításával.

Egy ilyen kulcsfontosságú út lehet egy közösségi vállalkozás kialakítása, melyben a fiatalok saját erőforrásaikat felhasználva teremtik meg a feltételeket megélhetési lehetőségeik bővítésére.

Kutatómunkám során létrehoztunk egy női munkacsoportot, melynek tevékenységének hosszú távú eredménye lehet egy közösségi vállalkozás kialakítása, és ez a helyi jó gyakorlat mintát nyújthat azoknak a hasonló adottságú, hátrányos helyzetű településeknek és térségeknek melyek gazdasági erőforrások híján belső erőforrásokra, emberi, humán tőke javakra kívánják alapozni növekedésüket, fejlődésüket. A munkacsoport megalakulásához 2012 júniusában kilenc helyi fiatal nő részvételével szerveztem egy beszélgetést, azzal a céllal, hogy felkeltsem az érdeklődést a település fiataljai körében. A résztvevőkkel arról beszélgettem, hogy, miért jó illetve nem jó itt, Mezőcsáton élni? Milyennek képzelik a jövőt néhány év múlva a településen, és mi a legfontosabb számukra közös ügyként és kiket szólítanának meg ehhez. A beszélgetést követően szembe kellett néznem a ténnyel, hogy erős a pesszimizmus a fiatalok jövőképében, és hogy jelenleg főként felülről, a különféle szervezetektől, önkormányzat stb. várnak megoldást problémáik orvoslására. Fontos pozitív tapasztalatom volt azonban az, hogy a résztvevők kötődése a térség iránt jelentős, főként családi és munkakapcsolataik révén, és hogy készek aktív szerepet vállalni egy közös ügy érdekében.

A beszélgetést követően került kiírásra egy mikro pályázati felhívás a Borsodi Mezőség tájképének és fenntartható életmódjának fejlesztése érdekében. A pályázat célja olyan hosszú távon is fenntartható helyi kezdeményezések támogatása volt, melyek elősegítik a természetes környezettel való harmonikus együttélést, és a közösségi együttműködést és összefogást. Mezőcsát Kistérségben élő, legalább ötfős női csoportok nyújthattak be pályázatot. A pályázati kiírás kapcsán egy fórumra hívtam össze az érdeklődőket, hiszen a pályázat második célterülete, egy közösségi gazdaság létesítésének gondolata, összecsengett a beszélgetésen megfogalmazott elképzelésekkel, és úgy gondoltam, hogy ez a lehetőség kiváló alapot szolgáltat a közösségi vállalkozás alapjainak megteremtéséhez. A találkozón a résztvevőkkel közösen ötleteltünk, terveztünk, és kialakítottuk a munkacsoportunkat, melynek legfontosabb célja a munkahelyteremtés, a helyi megélhetési lehetőségek bővítése.

A vállalkozás tervezete szerint egy hagyományos jelleget megőrző vidéki bio-gazdaudvart hozunk létre, főként baromfi és kecske

állománnyal, s jó minőségű termékeinket később feldolgozva értékesítjük a helyi piac igényeinek megfelelően. A legeltetésre alapozott, extenzív tartástechnológia, a helyben, feldolgozva történő értékesítés, jól illeszkedik a lokális gazdasági viszonyokhoz. A porta alkalomszerűen nyitott, látogatható, ünnepekhez kötődően kisgyermekes családok számára aktív kikapcsolódásra alkalmas programokat kínál. Annak ellenére, hogy a pályázat elbírálása pozitív volt, mégsem tudtuk megvalósítani a vállalkozás elindítását a pályázat keretei között. Több tényező együttesen eredményezte, hogy visszaléptünk. Hogy csak egyet említsék példaként: az elbírálás hosszú heteket késett, és így már lehetlenné vált a kivitelezés, hiszen kicsúsztunk az anyakecske támogatás megigényléséből, illetve lehetlenné vált kialakítani az épületeket is. A tervet azonban nem adtuk fel. Mára már készen vannak a megfelelő épületek, és a csapat rendelkezésére állnak, kiépültek a szükséges partneri kapcsolatok, és 2014 tavaszán elindulhat a vállalkozás.

Vercseg Ilona: Társadalmi tanulás – közösségi tanulás

Elhangzott a X. Nyári Egyetemen, 2013. július 27.-én,
szombaton

Közösségfejlesztő, s nem felnőttképző vagyok, de talán értékes az én megközelítésem is ebben a témában, mert engem a közösségfejlesztés logikusan vezetett el a felnőttképzéshez.

Soha nem gondoltam volna, hogy ez a téma engem érdekelni fog és ezzel komolyan fogok foglalkozni. Egészen egyszerűen közösségfejlesztőként csináltam a helyi munkákat és fokozatosan jöttem rá, hogy nagy a tudatosság hiánya, a helyi emberek nem vagy alig rendelkeznek társadalmi-közösségi ismeretekkel, nincs kilátásuk-rálátásuk a világban zajló folyamatokra. Rájöttem, hogy nagyon zártak ezek a belső világok.

Elkezdett izgatni, hogy hogyan lehetne ezt a képletet felbontani, kikezdeni – mindig ez érdekel a leginkább –, megváltoztatni az adott helyzetet.

Nem tudtunk mi olyan dolgokról, mint a képessé válás a 70-es évek második felében, a 80-as évektől, amikor a közösségfejlesztés elkezdődött. Fogalmunk sem volt ezekről – egyszerűen csináltuk azt, amit a szükség megmutatott.

Szerintem, ha valaki jól figyel arra, amit csinál, az igazítja is őt, hogy merre menjen, míg el nem kezd az egész egy rendszerré válni. Rendszerré, ami egyszer csak elkezd követelni azt, hogy most ezt és ezt tedd következő lépésként. Ilyen volt a Civil Kollégium létrehozása.

[Varga A. Tamás](#) találta ki 93-ban, hogy kellene a közösségfejlesztésnek egy képzési központ is, mert akkor már képzési folyamatokat is szerveztünk egy-egy helyi fejlesztés során. Ez nem úgy zajlott, hogy valaki kiállt és elmondott valamit, amiből tanulni lehetett, hanem úgy, hogy – Mit gondolsz? Nem így kéne? Nem úgy kéne? Kérdezd meg ezt és ezt, menj oda hozzá! Hoztam neked valamit, olvasd

el! Menjünk el együtt ide és ide, nézzük meg, ők hogy csinálják? – ezek ilyen lépésekből álló tanulási folyamatok voltak.

És ekkor Tamás azt mondta, hogy szerinte az nagyon jó, ha az emberek eltávolodnak attól, amiben élnek. Ha rövid időre kilépnek a saját világukból és elmennek máshová, ahonnan rálátnak arra a valóságra, amiben élnek. Meg fogod látni – magyarázta nekem –, hogy ez teljesen más nézőpontot fog a számukra biztosítani. Amikor külföldre megyünk, például, hihetetlenül másképp érzékeljük a magyarságunkat és azt a valóságot, amiből átmenetileg kiszakadtunk – persze minden zsigerünkben visszük magunkkal ezt a valóságot, de mégis, az ő tükrükben látjuk meg önmagunkat. Azt találta ki Tamás, hogy ne egyetlen közösségből jöjjenek ide tanulni emberek, hanem legalább 3, minél távolabbi részből az országnak, és akkor milyen izgalmas lesz egymástól tanulniuk és ráébredniük arra, hogy a problémák egyfelől közösek, vagy hasonlóak egymáshoz, ugyanakkor mégis mások, specifikusak.

Így indult ez a dolog és így vált a felnőttképzés egyre fontosabb részévé a munkánknak.

Ma már tudjuk, hogy a közösségfejlesztői folyamat lényegében [a képessé tételről \(empowerment\)](#) szól. Nemrégiben Arival és Petákkal együtt voltunk olyanokkal, akik mélyszegénységben élőkkel foglalkoznak. Felállt egy férfi és azt mondta, hogy akikkel ő együtt dolgozik, azoknak fogalmuk sincs arról, hogy ők kik...! Ez szerintem döbbenetes felismerés. Itt kezdődnek a nagy dolgok. Ki vagyok? Mi dolgom ezen a világon? Milyen életlehetőségeim vannak? Mit várhatok el a társadalomtól? A közösségemtől? És én mit tudok adni? Tudatos-e bennem az a helyzet, amiben élek? Amibe az erők kényszerítettek és én megadtam magam ezeknek az erőknek - ugye? Vagy mégsem?

Ott kezdődik a képessé válás, amikor az ember képes önmagáról, a közösségeiről, a társadalmáról gondolkodni. A fiataloknak gyakran szerveznek önismereti csoportokat – ki vagyok én? Persze ez mindig változik, én sem vagyok már azonos a 30-40 évvel ezelőtti önmagammal – mások a körülmények, a személyiség érik-változik, az önismeret tehát egy olyan folyamat, amit állandóan karban kell tartanunk ahhoz, hogy létezni tudjunk a világban. Ehhez kell hozzásegítenünk másokat, akik

még nem néztek szembe önmaguk és közösségük alapkérdéseivel. S erre a közösségfejlesztés is alkalmas eszköz, ezért mondom hát, hogy a közösségfejlesztés a képessé válásról, képessé tételről szól.

A közösségfejlesztő tulajdonképpen nem csinál mást – legalábbis tanulási szempontból –, csak – kezdeményezése révén – felkelti az igényt valamilyen tevékenységre, mozgásra, és figyeli, hogy annak milyen képzési szükségletei vannak, és azokat becsatlakoztatja a folyamatba. És rögtön kiszáll belőle, amikor azt tapasztalja, hogy a közösség már maga is meg tudja szervezni, hogy mit akar tanulni és kitől, hol, mikor.

Nem a közösségfejlesztő teszi tehát képessé az embereket, hanem a közösségi kezdeményezés és cselekvés sokrétű tanulási folyamata.

Engedjétek meg, hogy a további gondolkodásunk „alá” tegyek egy kis történeti, talán inkább szemléleti alapot. Akkor érthetjük meg a leginkább életünk közösségi vonulatát – és ez nagy megnyugvást és erőt is ad –, amikor felfedezzük, hogy előttünk már emberek millióit foglalkoztattak hasonló ügyek. Őket aztán csoportosítjuk később és azt mondjuk, hogy ezek az utópista, vagy anarchista áramlatot képviselték, vagy ilyenek, olyanok, amolyanok. Ezt ők nem feltétlenül tudták magukról, de annyi bizonyos, hogy a maguk módján elkezdtek ügynöködni valamin, ami ma számunka értékes és amiből rengeteget lehet tanulni.

Először bizzuk magunkat a kanadai Hubert Campens-re* és nézzük meg, hogy mik a közösségfejlesztés háttérében álló legfontosabb szellemi tradíciók!

az egyik

– a **társadalmi mobilizáció**, a másik pedig

– a **társadalmi tanulás**,

*http://www.kozossegefejlesztas.hu/Kozossegi_Adattar/PAROLAAR.NSF/b84c8c861998671e8525670c00815721/384faf234ab4ef46c1256c8b0035786e?OpenDocument

és

http://www.kozossegefejlesztas.hu/Kozossegi_Adattar/PAROLAAR.NSF/d735fd2254be3c2ac125690d004a5c81/b4fdbeeb08fbc4b4c1256cc300433ca0?OpenDocument

S mindkettő a fejlesztés, a társadalmi-közösségi változások létrehozása kontextusában fontos a számunkra.

Ami a **társadalmi mobilizációt** illeti, a fő kérdés az, hogy kiktől és honnan indul el a fejlesztés: szakértőktől vagy az érintettektől, felülről lefelé vagy letről felfelé?

– A fejlesztést illetően vannak, akik a **reformokban**, ti. az állam és intézményei megreformálásában hisznek. A változás létrehozásában a szakértőké, a tervezőké a kulcsszerep, akik a társadalmat *felülről lefelé* kívánják mobilizálni. Megreformálni az államot, megreformálni az intézményeket – ezt a modellt mi is jól ismerjük. Most is arról van szó éppen, hogy okos emberek kitalálják, hogyan kell minket kivinni a válságból – vagy hogyan kell belevezetni minket a válságba.

– Mások, elsősorban az ellenzéki mozgalmak képviselői, **alternatív fejlesztésekben** bíznak, és az alulról jövő, közvetlen, kollektív cselekvés elsőbbségét vallják, azt, hogy ezáltal kell megváltoztatni, jobbra tenni a világot és olyan cselekvéseket kell létrehozni, amelyek megerősítést nyernek egy széles körű közösségi konszenzus által.

Nem minden áramlat akarja megváltoztatni a társadalmi viszonyokat (Alinsky* sem, ő „csak” a társadalom perifériájára szorultak számára akar jobb feltételeket kiharcolni), tehát vannak közöttük is olyanok, akik reformokban hisznek, csak éppen az alulról jövő reformokban. Alulról jövő alternatívákat akarnak kidolgozni a meglévő, hivatalosak mellé. Ilyenek azok, akik *„alternatív közösségeket”* hoznak létre és belülről akarják megváltoztatni a társadalmat (utópisták, [Owen](#) walesi üzletember modellje *mint a szocializmushoz*; *szakszervezetiséghez, szövetkezeti mozgalomhoz*, [kibucok](#)), vagy ilyenek a társadalmi anarchisták is, akik *alternatív, önkormányzó közösségek létrehozását szorgalmazták, melyek alapja a kölcsönös segítségnyújtás és az önségítés.* (pl. [Kropotkin](#))

E tradíciók közül az **önkéntes szervezetek működési elvei** a következőket tartalmazzák: együttműködés, kölcsönös segítségnyújtás

*<http://infed.org/mobi/saul-alinsky-community-organizing-and-rules-for-radicals/>
http://fenteslent.blog.hu/2009/12/11/mindennapi_alinsky_nk_v_a_radikalisk_12_szabalya

és csere, közvetlen részvételi demokrácia, a konszenzus gyakorlása a döntéshozásban, valamint a föderatív struktúra kialakítása. A mostani világmozgalmak is ezen a forrásvidéken járnak.

Nagyon izgalmas, hogy ezek az erők hogyan bánnak (el) egymással. Ez az iszapbirkózás zajlik most is a világban, és ennek mi is részesei vagyunk, még akkor is, ha közülünk nem mindenki aktivista. Közös gondunk ugyanis, hogy hogyan is változtassuk meg a világot?

A társadalmi mobilizáció erőteljesen áthatja a közösségfejlesztést is, ami persze nem egy homogén valami, azt is sokféleképpen lehet felfogni. És akkor a tagolhatóságának még csak egy vonatkozására világítottunk rá, s nem beszéltünk arról, hogy milyen a helyi kultúra, milyen a közösségfejlesztő politikai beállítottsága – ezek és még továbbiak is nagyon fontos tényezők, de most csak a társadalmi mobilizáció kérdéskörére világítottunk rá.

S most nézzük a társadalmi tanulást!

A **társadalmi tanulás** szellemi tradíciója is nagyban hozzájárul a közösségfejlesztés szakmai gyakorlatához.

A tudás a tapasztalásból születik és a gyakorlatban nyer igazolást; ily módon a tudás állandóan változik, egy olyan dialektikus körforgás részeként, amelyben a meglévő elméletet tovább gazdagítják, módosítják a gyakorlatban megtanult leckék, amelyek viszont az állandó cselekvési folyamat során kerülnek alkalmazásra. A gyakorlat és a tanulás tehát **folyamatok**.

Érdemes megismerkednünk **Dewey**, John amerikai filozófus (1859–1952) gondolataival a tudásról. Az amerikai oktatási rendszer megreformálója, a *Demokrácia és nevelés*, a *Nagy Közösségek* – alapművek írója szerint a gondolkodás eszköz a cselekvéshez (pragmatizmus).

„Az érvényes tudás az igazság általánosan elfogadott elméletén alapszik, amelyben az emberek folyamatosan fedezik fel az újat, hátrahagyva a régit, a tények vizsgálatára támaszkodva.

...az igazság keresésének a közösségben, a szomszédok között kell elkezdődnie.”

Szerinte tehát a demokráciának otthon kell kezdődnie, amely nem más, mint a környező közösség.

Lewin, Kurt (1890–1947) „*tevékenységkutatása*”, csoportvizsgálatai ebben a kontextusban is kiérdemlik külön a figyelmünket. Szerinte a valódi tanulás azzal jár, hogy *átformáljuk kapcsolatunkat a világgal* – ez az **újratanulás folyamataként** ismert elgondolás.

A sikeres hozzáállásbeli és viselkedésbeli *változáshoz* arra van szükség, hogy a csoport tagjai maguk is átéljék, milyen „cselekvő alany” lenni és közösen hatást gyakorolni környezetükre. Így egyszerre szereplők és tanulók. ...

Ahelyett, hogy a *szakember* szakértőként lenne jelen a problémamegoldásban, **a változás közvetítője** legyen, azt tanácsolja, hogy a szakember a képessé tétel elősegítőjeként, útmutatóként vagy képzőként működjön együtt a legfontosabb csoportokkal.

Idei nyári egyetemünk alapkérdése: **Miből lesz az állampolgár?**

Arisztotelész úgy definiálja egy demokratikus állam állampolgárát, mint **aki követi, de egyben maga is formálja saját közössége szabályait**.

Ha részt veszek a szabályok megalkotásában, akkor be is tartom e szabályokat. Ha mások hozzák létre, akiket nem is ismerek és nem volt alkalmam befolyásolni őket, akkor én elszenvettségé válok az általuk létrehozott szabályoknak és esetleg kijátszom őket – volt már erről is szó a Nyári Egyetemen. Ha az ember részt vesz a szabályok megalkotásában, akkor hajlandó lesz szuverenitása egy részéről önként lemondani – ahogy ezt például a civil társadalom egyik teoretikusa, Jeffery Alexander is kifejtette *Real Civil Society* című, 1998-ban, Londonban megjelent könyvében.

E cselekedet mozgatója a *belátás* – belátom, hogy amit én akarok, az nem lehetséges, mert a többségnek más az érdeke, s ezért alávetem magam a többiek akaratának. Képes vagyok alávetni magam nem-szeretem dolgoknak is, ha belátom, hogy azokra szükség van.

Az **állampolgári nevelés** szerves része a **példaadás, a tapasztalati tanulás**. Bármilyen jól kidolgozott állampolgári nevelés is eredménytelen lesz, ha nem párosul hatékony tapasztalati tanúlással, vagyis ha mást tanul a diák elméletben, mint a gyakorlatban.

Ha elhagyjuk a zárt világokat, például az iskolát, akkor kapcsolatot kell teremteni a közösséggel és ott munkatapasztalatokat kell szerezni.

– **Kapcsolatteremtés a helyi közösséggel**

– Vannak kívülről szerveződő kapcsolatteremtő közegek, ilyen pl. a settlement-mozgalom, vagy a közösségfejlesztés, de történhet ez – a közösségen belül is, mert sok ember él kapcsolatok nélkül a közösségben. A pusztán egymás melletti létezés nem jelenti a közösséghez tartozást. Ez akkor jön létre, ha az ott élőknek kapcsolataik, viszonyaik vannak egymással és ezek új minőséget hoznak létre.

[Arapovics](#) Mária írta az ideai Parola 1. számában: „A civil szervezetek a sajátos feladataik felvállalásával megalakulásuktól kezdődően egyúttal tanulási színterek is. A közös értékrenddel rendelkező, szervezetté formálódó csoportok, közösségek tagjai egymásnak és másoknak magatartásmintákat mutatnak. A közös érdekek képviselője, a célként kitűzött feladatok megvalósítása folyamatosan formálja a résztvevőket.

– A hasonló értékrend, a közös ideológia vagy identitás átadása történhet egyrészt a szervezeti kultúra megismerése és elfogadása által spontán módon, szocializációs úton, informálisan

– másrészt lehet tudatosan is formálni, erősíteni, akár csapatépítéssel, akár a feladatellátás érdekében a szakmai belső és külső képzések által, nem formális vagy formális tanulás útján.”

A kapcsolatteremtés a helyi közösséggel a tapasztalati tanuláshoz tartozik, és amikor például mi a legnagyobb gondban vagyunk, hogy hova küldjük a *Közösségi és civil tanulmányok* szakos ELTE-s hallgatóinkat terepgyakorlatra, akkor éppen ez húzódik meg mögötte: milyen kapcsolatot tudnak létesíteni a közösségekkel ezek a fiatalok és milyen munkatapasztalatra tudnak szert tenni? Mert nem arról van szó, hogy a fiatalok megnéznék egy-egy közösséget, hanem arról, hogy immár szakszerűen (persze még segítséggel, de) beavatkoznak a közösségek életébe – jó esetben részvételi akciókutatásban vesznek részt, amikor terepre mennek.

– **Munkatapasztalat-szerzés – a legkisebb kortól!**

Az ehhez szükséges [szocializáció](#)

Helyi tantervek, a helyi közösség ismerete – ez egy élettantárgy, mely nem csak a hagyományokról, a néprajzról szól, hanem arról is, hogy milyen bajok, megrázkódtatások és katasztrófák történtek velünk, hol éreztük magunkat becsapva, hol sikerült valamit jól csinálni – ilyen közösségismeretre, valódi szembenézésre, önismeretre gondolok, abban is, hogy a közösség új tagjai – gyermekei – ismerjék meg saját helyi társadalmukat és ott saját esélyeiket, életlehetőségeiket. E jövőképpen persze bizonyos helyi meghatározottságokat el kell fogadniuk, de mégis, a változásra kell törekedniük. Ha a helyi közösség ismeretéről van szó, akkor ezeket a latolgatásokat korán el kell kezdeni.

Milyen jó volt a Jakab Gyuri által említett finn példa: elkezdtek a finnek arról beszélgetni, hogy 30 év múlva milyen világot akarnak. Akik ezekben a beszélgetésben részt vettek, azok tudják a dolgukat – gyerek-, ifjúsági és felnőtt-csoportként is. Meglátják ebben a folyamatban az emberek a saját feladatukat és lehetőségeiket.

Már át is mentünk *a közjóért folytatott cselekedetekre, a közösségi tervezésre*. A finn példa mellé idehozom az Agenda 2000 közösségi tervezési folyamatát, amit a Rio-i, 1992-es Környezet és Fejlődés konferencia után határoztak el az egyezményeket akkor ratifikáló országok. Eszerint ezeknek az országoknak a helyi közösségei a közeli jövőben végiggondolják azt, hogy milyen fejlődést képzelnek el a saját térségükben az elkövetkezendő 50 évben? Ugyanaz, mint a finn példa, és elképesztően hatékony, mozgósító erejű. Most például mi megint kihagytunk egy lehetőséget: vajon a következő EU-támogatási időszakra miért nem készülhettek közösségi tervek, amiket a közösségek becsatlakoztathattak volna az NFÜ terveibe?

A közösségi alapú gazdaságfejlesztés a következő tanulási példa. Az számít közösségnek, ami jó a közösségnek, mert valamely hiánya redukálódik, s annak az embernek is jó, aki csinálja, tehát a gazdasági tevékenységet végzőnek, mert amellett, hogy van egy kis keresete, lesz egy jó érzése, hogy ő is tesz valamit a közösségért. A Civil Kollégiumot 2. éve üzemeltető helyi szövetkezetnek, a meglehetősen csekély

és hektikus keresete mellett, van egy jó érzése: ők a Civil Kollégium életben tartásáért is dolgoznak. Azt mondta nekem az egyik asszony: „Enélkül Kunbábony semmi! A Civil Kollégium nélkül Kunbábony meghal!” Felismertek tehát valami fontosat és azért ők küzdenek!

Ide tartozik számos jó megoldás, például a dán termelői iskola is. Ez arról szól, hogy a lézengő gyerekeket hogyan lehet és érdemes gyakorlaton keresztül tanítani – azonnal bedobni a munkába, hajót építeni, kikötői munkát csinálni, házat építeni, vendéglőt létesíteni és ifjúsági kávéházat működtetni, miközben persze gondolkodik az a fiatal: ezt nem jól csináltam, utána kéne nézni, hogy hogyan kell jól csinálni, hogy az életben lévő vállalkozásoknál hogy megy ez? – és ő kezdi el magát programozni – megmutatja neki az, amit csinál, hogy mit kell megtanulnia!

A települési és ifjúsági önkormányzatokról már volt szó, az ifjúsági turizmus Franciaországban nagyszerűen működik, 17 éves animátorok foglalkoznak kicsikkel, akik imádják őket, lógnak rajtuk és olyanok akarnak lenni, mint ők.

Cserék, nemzetközi építőtáborok – létrehozni valamit! Én attól lettem az, aki vagyok, hogy 17-től 26 éves koromig a Szkéné tagja voltam. Színjátzó. Megtanultam, hogy mit jelent egy ügyért dolgozni – de életre-halálra ám! Mindennél fontosabb volt, ez volt a létezésem! Mindent feláldoztam érte és nem voltam egyedül ezzel. Aki ezen átmegy, az valamit nagyon megtanul az együttműködésről, közösségről és emellett egy készség-halmaz fejlődik ki benne.

Közösségi iskolák, közösségi oktatás (egy folyamat, mely szerint a közösség minden tagjának joga és feladata, hogy részt vegyen a közösség szükségleteinek megfogalmazásában és együttműködésre készítse az intézményeket annak érdekében, hogy fejlessék a közösség életkörülményeit, életminőségét), ökoiskolák – ezekről már volt szó a héten, nem szükséges ismételn.

Egy norvég, egy svéd, egy lengyel és egy magyar példával is szolgálhatok, olyan szervezeteket mutatva be, amelyek motorjai az ottani társadalmi-közösségi tanulási folyamatoknak:

- *A Stiftelsen Idébanken*

Az európai közösségfejlesztő szervezetek közül az 1991-ben alakult norvég *Stiftelsen Idébanken* (Ötletbank Alapítvány) vállalta fel a legmarkánsabban a közösségfejlesztés, a környezet és a fenntartható fejlődés összekapcsolását. Egyszerre fordít gondot a helyi közösségek jövőjének közösségi tervezésére az általa kidolgozott Dialogue-Workshop módszerével, valamint a közélet nyilvánosságában zajló viták, kampányok folytatására, a nemzeti politika befolyásolására. „Future Centre”-t működtet Oslóban nyilvános könyvtárral és a Local Agenda 21 keretében szervezett helyi közösségi innovációkat bemutató kiállításokkal, audiovizuális bemutatókkal és közösségi csoportok összejöveteleire alkalmas teremmel.

Felnőttkori szocializáció: skandináv népoktatás, tanulókörök, párbeszédkörök, népfőiskolák

- **A CESAM Centrum För Samhällsarbete och Mobilisering** svéd alapítvány magas szinten segíti a svéd és az európai demokráciát, a közösségfejlesztés eszközeivel. Munkájuk fő irányultsága már megalakulásuk évétől, 1984-től a demokrácia fejlesztése.

Maga a szervezet is egy örebroi önkormányzati reformban való együttműködésből született, s módszerei azóta Svédország-szerte elterjedtek. E kezdeti munka lényege az volt, hogy a döntéshozatal és a szolgáltatások közelebb kerüljenek az állampolgárokhoz és jobb együttműködés alakuljon ki az önkormányzat és a helyi civil szervezetek között.

Közösségfejlesztő tanfolyamokat indítottak a köztisztviselők részére és ezzel párhuzamosan kisebb work-shoptokat, közösségi tanulóköröket tartottak a szomszédsági helyi aktivistákkal.

Kidolgozták a szomszédsági szövetkezetek elképzelését, létrehoztak egy regionális szövetkezeteket támogató központot – amely mostanra már minden régióban létrejött és állami támogatással működik tovább.

Újabbán azon dolgoznak, hogy minél több intézményben, iskolában, gondozóközpontban stb. segítsék a társadalmi irányító testületek létrehozását. E testületek az intézmény által érintett lakosságból

szerveződnek, és az intézmény teljes működtetésért és költségvetéséért is felelnek.

Az örebroi egyetemmel kezdeményezték az országos *demokráci napok* (Democracy Day) elindítását. E minden évben megrendezésre kerülő háromnapos rendezvényre az ország minden részéből érkeznek döntéshozók, kutatók, projektek helyi aktivistái, hogy *megvizsgálják a demokrácia aktuális állapotát*. A szervezet fő feladatának ma azt tartja, hogy befolyásolja a nemzeti és európai politikát a civil társadalommal való együttműködésre és a képessé tétel folyamatainak segítésére. (Hans Anderson, 2006)

o **A lengyel CAL.** A CAL Egyesület nem speciális közösségfejlesztő szervezetekben és helyi folyamatokban gondolkodik, hanem azon fáradozik, hogy minden településen közösségfejlesztő központokká fejlessze a meglévő közösségi intézményeket: a kultúrházakat, a társadalmi segítő központot, az iskolát, a klubokat stb. Az intézményeket képzéssel közelítik meg és a *Social Animateur School* nevet viselő képzési szervezetükben szakképzést is folytatnak. (Bohdan Skrzypczak, 2006)

o **A Civil Kollégium Alapítvány**

Házigazda szervezetünkről számos publikáció született, a Parola hasábjain és a szervezet [honlapján](#) ezek figyelemmel kísérhetők. Most csak annyit dióhéjban, az újak kedvéért, hogy az a képzési folyamat, ami itt 1997-ben elindult, 10 évig tartott az alapítás szándékainak megfelelően. A változás folyamatossá vált a világunkban, amit mindig értelmeznünk kell, fel kell ismernünk a lényegét és új dolgokat kell csinálni.

Fokozatosan teret nyertek a *szakmai képzések*, s 2008-tól kifejlesztettünk egy *új képzési rendszert*, aminek az a lényege, hogy a nálunk tanulni akarók saját maguk rakhatják össze egy meglehetősen széles képzési kínálatból saját tanulmányi programjukat, hiszen különféle szervezetekben dolgoznak és egymástól nagyon különböző munkát végeznek – nem tanulhatja mindenki ugyanazt, hiszen nincs azonos helyzetben mindenkivel és nem azonos a feladatuk sem. Az egyiket

a közösségi gazdaságfejlesztés érdekli, a másikat a közösség, vagy a demokrácia, a civil társadalom elmélete érdekli, a harmadik módszereket akar tanulni, vagy szomszédságot akar fejleszteni, a mozgalmak érdeklik stb.

Azt a rendszert hoztuk létre, hogy legyen 5 modul – 5 hétvége, 5x24 óra –, amit ha valaki elvégez, akkor alapvizsgát tehet közösségfejlesztésből. Ebből az 5 modulból 2 kötelező – amihez szintén biztosítottuk a szabad választás lehetőségét, mert 5 modulból lehet kiválasztani azt a bizonyos kettőt –, és 3 modul szabadon választható egy további 20 témás „étlapról”.

Ez a rendszer 2008-tól 2-3 évig működött, s folytatni is akarjuk, csak az a gond, hogy a CKA önköltséges vagy nagyban támogatott képzéseket szervez és egy ideje nem lehet támogatást szerezni, s ha lehetne is, ma már az útiköltséget is nehezen tudják kifizetni az emberek. Nagyon megváltozott és nehéz most a helyzet – de átmeneti, mint tudjuk. Örök változásban élünk. „Van másik” mondta Eötvös Gábor zenebohóc, amikor elvették tőle a hangszerét és ő elővette a következőt. Kitalálunk más dolgokat, és ezt félretesszük egy kicsit kelni, hogy majd, ha újra lehetőség nyílik rá, még jobban csináljuk!

Láthatjátok, hogy a helyi közösségeknek és közösségi csoportoknak nagy szerepük van a teljes emberi életet magába foglaló közösségi lét kialakításában: a helyi kultúra elsajátításában, megőrzésében és továbbfejlesztésében, az e folyamatot szabályozó értékek és normák kialakításában, és mindezek gyakorlattá szervezésében.

Ezt mindenképp segítenünk kell, mert enélkül a társadalmi funkcionalitás (és a fogyasztói kultúra!) válik uralkodóvá, s a társadalom által működtetett intézmények (pl. jog) és mindennapi használatuk (szabálykövető magatartás) közötti óriási lesz a távolság, s az értelmes dolgok háttérbe szorulnak.

Nagy a téma és gyönyörű, javaslom, hogy tanulmányozzátok!
Köszönöm a figyelmet!

Giczey Péter Közösségi beavatkozás Hajdúhadházon

Előzmények

A Hajdúhadházon elindított közösségfejlesztő munka¹ előzménye a városban kialakult cigány–nem cigány lakosság közötti ellentét, az iskolai szegregációs-ügy, közvetlenül pedig a Szébb Jövőért Mozgalom 2011. tavaszi masírozása a településen² (nagyjából ugyanakkor, mint Gyöngyöspatán). A masírozás idején futottam össze Nánási Zsuzsával, a hajdúhadházi Mikrotérségi Családsegítő- és Gyermejjóléti Szolgálat akkori vezetőjével, akinek felvettem: a gárdisták okozta feszültség csillapodtával, a helyi problémák megoldására keressünk más eszközöket. Olyanokat, melyek hosszú távon is fenntartható megoldásokat eredményeznek. Egyetértettünk, hogy az eszköz a közösségi munka, közösségfejlesztés lehet, meg kellene próbálni egy közösségi folyamatot elindítását. Néhány nap múlva a családsegítő szolgálatnál ültünk össze kollégáival és kezdtük el csiszolni, részletezni az általam akkorra összeállított szakmai tervet. Másik szálon is elindítottam a tervezést, hiszen a település mérete (közel 13 ezer lakos, melyből becslések szerint 3 ezer cigány) és feladat nagysága meghaladja az ÉLETFA Segítő Szolgálat Egyesület kapacitásait,

¹Jelen írás célja a kezdetek, a beavatkozási elképzelések összefoglalása, melyhez várjuk a hozzászólásokat, javaslatokat:

giczey.peter@eletfaegyesulet.hu A terv kidolgozásában és az első lépések megtételében sokan működtek közre, helyi szociális szakemberek, közösségfejlesztők – a KÖZTÁMHÁLÓ levelezőlistáján keresztül és személyesen is – és egyetemisták az ország szinte minden tájáról.

²<http://www.origo.hu/itthon/20110415-riport-a-szebb-jovoert-polgaror-egyesulet-hajduhadhazi-jarorozeserol.html>

http://index.hu/belfold/2011/04/12/hajduhadhazon_masirozik_a_szebb_jovoert_polgaror_egyesulet/

http://nol.hu/belfold/20110415-a_hajduhadhaziak_mar_csak_a_cnn-t_hianyoljak

erőforrásait. A Községi Kezdeményezéseket Támogató Szakmai Hálózat (KÖZTÁMHÁLÓ) levelezőlistáján közzétettem szakmai tervemet, kérve további közösségfejlesztő szakemberek véleményét, javaslatait. Sokan nagyon hasznos meglátásokkal, szempontokkal, javaslatokkal járultak hozzá a tervhez, sőt. többen tevélegesen önkéntes munkájukat is felajánlották, ha elindul a munka.

2011 nyarán és őszén folyamatos szakmai tervezés és egyeztetés történt, tervezett munkánkkal kapcsolatban. Alapvető elképzelésünk volt, hogy a helyi önkormányzatot és a cigányság képviselőit bevonjuk a tervezésbe és majdani munkánkba, illetve forrást kerestünk megkezdéséhez. A szakmai tervezésbe továbbá Suba Tamás jegyzőt, illetve Rostás Zsigmondot, a Kisebbségi Községi Ház vezetőjét sikerült bevonnunk, aki egyben a helyi Roma Nemzetiségi Önkormányzat (RNÖ) tagja.

*Interjúkészítés. Rendek Sándor közösségfejlesztő
kérdi Rostás Zsigmondot*

A jegyző az első pillanattól mellénk állt és meggyőzte a polgármesteri vezetést terveinkről, így 2011 augusztusában a Közgyűlés egyhangúlag elfogadta szakmai tervünket és határozott együttműködési megállapodás megkötéséről egyesületünkkel³. A döntés alapján az önkormányzat, szállást és étkezés biztosít a munkában részt vevő szakembereknek, önkénteseknek. További költségeink fedezetére forrást kellett keresnünk, így ősszel pályázatot nyújtottunk be az Ökotárs Alapítványhoz. A 2011 végén megítélt 370 000 Ft támogatás (szakemberek, önkéntesek utazási költségeinek biztosítása) lehetővé tette a munka elindítását.

Szakmai tervünk

Tágabb összefüggésben programunkat az indokolta, hogy Magyarországon települési szinten egyre élesebb és mélyebb a többségi és kisebbségi társadalom közötti ellentét és különbség. Súlyos gond a mélyszegénység, ezen belül különböző térségekben és településeken a cigányság nagy aránya és halmozottan hátrányos helyzete, az egymásra torlódó szociális problémák. Nemzetközi összehasonlításban rendkívül alacsony a közbizalom és a társadalmi tőke szintje, az állampolgári aktivitás. Az emberek alig ismerik még a saját szomszédjaikat is, nem beszélgetnek egymással, valamilyen okból nincs alkalmuk találkozásra egymással. Alig működik az alapvető, természetes segítő háló a településeken, sokszor az egymás szomszédságában élők között sem. Felmérések és elemzések azt jelzik, hogy a települések többségében kevésbé strukturált a helyi társadalom, nincsenek formalizált szervezetek, a szabadidős és önszervező csoportok száma alacsony, a

³<http://www.hajduhadhaz.hu/doku/Test%FCleti%20anyagok/EI%F5terjeszt%E9sek/2012-es%20el%F5terjeszt%E9sek/2012.01.12/7.%29%20k%F6z%F6ss%E9gfejleszt%F5%20projekt%20-%20el%F5terjeszt%E9s.pdf>
http://hajduhadhaz.hu/doku/Test%FCleti%20anyagok/EI%F5terjeszt%E9sek/2012-es%20el%F5terjeszt%E9sek/2012.01.12/7.%29%20k%F6z%F6ss%E9gfejl.%20mell%E9klet_%20szakmai%20program.pdf

szomszédsági munka, az önkéntes tevékenység koordinálása nem megoldott, gyenge a civil társadalom.

A keletkezett és az egyre érzékelhetőbb problémákat az eddig alkalmazott beavatkozások (ha voltak egyáltalán), megközelítések és módszerek nem voltak képesek kezelni, azok inkább mélyültek, mélyülnek és kiterjednek. A települési hátrányok nagymértékben csökkentik a társadalmi integráció esélyeit, ezért kiemelt feladat (lenne) a helyi társadalmak önszerveződését segítő folyamatok, a helyi részvételen alapuló, aktivitásra épülő közösségi kezdeményezések támogatása.

Az egyesületünk által elindított közösségi munka reményeink szerint a helyi kezdeményezéseket és a közös cselekvést segíti, növelve az emberek tudatosságát, együttműködését, aktív részvételét a helyi közösségi folyamatokban. A közösségi kezdeményezések, az elinduló közösségi folyamatok a településeken felmerülő problémák megoldásához, az összetartó és befogadó társadalom kialakulásához, a továbbá a társadalmi konfliktusok megelőzéséhez, illetve azok megoldásához járulnak hozzá. A közösségi munka mindezt társszakmák bevonásával (szociális, egészségügyi, oktatási, munkaügyi, vidékfejlesztési stb.), azokkal együttműködve, az általunk elindított cselekvések, beavatkozások koordinációjának segítségével tudja megvalósítani.

Célunk a lakosság aktivizálása, majd a problémák felismerésével és nyilvánossá tételével a közösségben megfogalmazandó feladatok felismertetése, tervezése és közösségi megoldások elindítása. A problémák feltárása során alternatívákat dolgozunk ki a helyi lakossággal és szervezeteivel közösen, a közösség értékeire építve, együtt keressük a megoldásokat. A folyamat során egyre többen, végső soron maga a közösség is képessé válik arra, hogy saját maguk ismerjék fel, találják meg az erőforrásaikat és ezek alapján keressenek megoldásokat problémáikra.

A megvalósításban egyesületünk, továbbá a Közösségfejlesztők Egyesületének szakemberei, önkéntesei, a Debreceni Egyetem Szociológiai és Szociálpolitikai Tanszék, az ELTE Társadalomtudományi Kar közösségi és civil tanulmányok szakának hallgatói vesznek részt,

bevonva helyi szakembereket, a helyi önkormányzat, az intézmények, helyi szervezetek és a lakosság képviselőit.

Munkánk céljai és alapelvei elindulásunkkor:

- Szemléletváltást kell elérni a településen, mindenképp annak tudatosítása mindenkiben, hogy változás kell.
- Párbeszéd és dialógus kialakítása különböző lakossági csoportok között, a helyi lakosok összeismertetése, a párbeszéd rendszerének megteremtése és fenntarthatóvá tétele.
- Szakemberek segítségével a helyi közösségben történtek feldolgozása.
- Produktív szociális munkát kell végezni.
- Aktivizáljuk a helyi lakosságot (cigányokat, nem cigányokat egyaránt).
- Hajdúhadház jövőképeinek közös (cigányok, nem cigányok, katolikusok, protestánsok stb.) újraalkotása, segítve az elköteleződést egy új és közös cél felé, melyben mindenki szerepet találhat/kaphat/kereshet magának, ami ismert a településen, és enged hozzátenni.
- Helyi aktív lakosság képessé válása képzéseken keresztül. Ezen belül
 - közösségi tervezés a település jövőjére vonatkozóan,
 - helyi nyilvánosság szervezése,
 - helyi konfliktusok helyi kezelése.
- Helyi cselekvések generálása.
- A folyamatról dokumentumfilm készül helyiek bevonásával.
- A megbékélés, egymás jobb/alaposabb megismerése, az együttélés közös szabályainak újraalkotása – egyfajta társadalmi szerződés kötése.
- Fontos az érintettek megszólítása, bevonása, a munka minden lépése és szakasza nyilvános és nyitott, bármikor, bárkinek van lehetősége a bekapcsolódásra.

- Komplex problémákra komplex megoldásokat kell keresni.
- A település egészével dolgozunk a közösségi munka megközelítésével és módszereivel: nem csak a cigányság problémájáról van szó, hanem az egész településéről.
- Fel kell tárnunk a helyi problémákat, szükségleteket, erőforrásokat és ezek alapján kell a megoldások keresését elkezdni, majd ehhez külső erőforrások is rendelkeznek.
- A helyi erőforrásokat és igénybe vehető más forrásokat, beavatkozásokat összehangoltan és koncentráltan kell a problémák megoldására fordítani.
- Interprofesszionális működtetése.

A terepmunka megkezdése

A megállapodás megkötésére az önkormányzattal és a munka megkezdésére végül 2012 januárjában került sor. Két ok miatt: 1. nem sikerült forrást találni az ország több részéből érkező közösségfejlesztő szakemberek és az önkéntes, valamint gyakorlatot teljesítő egyetemi hallgatók útiköltségére. 2. Hajdúhadházban a cigányság körében és az önkormányzatnál egy ügyvédi követelés kavarta fel a kedélyeket, mely szerint az iskolai szegregációt elszenvedetteknek pénzbeli kártérítés jár.⁴ 2012. február elején szakma- és intézményközi fórumot tartottunk, melyen az önkormányzati oktatási, nevelési, szociális intézmények, önkormányzati és kisebbségi képviselők, rendőrség vettek részt, ahol ismerttettem elképzeléseinket.

A feltárási szakaszban, 2012 során négy hónapban (február, március, április, november) interjúkat készítettünk a településen.

⁴<http://www.haon.hu/hajduhadhaz/karterites-ujabb-indulatokat-szithat-hadhazon/1820492>

Esti interjú-feldolgozás

Az interjúkészítés célja egyfelől az volt, hogy megismerjük a helyi civilszervezetek működését, tevékenységét, valamint azt, hogy a bíróságon bejegyzett 50 civilszervezet közül melyek azok, amelyek ténylegesen működnek és előmozdítani képesek a cigányszervezetek fokozottabb integrálását a helyi Civil Kerekasztalba. Másfelől, hogy informálódjunk, feltárjuk a helyi erőforrásokat, helyi viszonyokat, aktivitási szándékokat és javaslatokat. A négy alkalommal, közel 100 interjút sikerült elkészítenünk helyi véleményformáló emberekkel valamint a helyi civilszervezetekkel. A civilszervezetekkel készített interjúk során arra voltunk kíváncsiak hogy az adott szervezet milyen tevékenységet végez, mi a véleménye a Civil Kerekasztalról, mit tudnának tenni a hadházi közösségi helyzet változásáért, van-e együttműködésük

cigányszervezetekkel, és ha igen, miben működnek együtt. 35 civilszervezetet sikerült azonosítanunk, akik működnek és tevékenykednek is a civil életben. Ebből a 35 szervezetből 24, tagja a Civil Kerekasztalnak (CK), akik folyamatosan együttműködve, egymást segítve végzik munkájukat Hajdúhadházon.

Az első közösségi beszélgetésre 2012. július 10-én került sor, ahol ismertettük az interjúk tapasztalatait. Várakozásunknak, hogy megpróbáljuk a cigány civilszervezeteket bevonni a CK működésébe, nem sikerült eleget tennünk, mert kiderült, a bejegyzettek többsége valójában már nem létezik (a címeken vagy senkit nem találtunk, vagy nem is tudtak róla az ott lakók, a képviselőként bejegyzett személyeket sem sikerült azonosítani) – a helyiek állítása szerint ezeket csak a választási kampány időszakában jegyezték be és akkor mutattak aktivitást. Egyetlen cigány civilszervezet aktív, mely a CK-nak is tagja, a Kisebbségi Közösségi Ház Közhasznú Egyesület.

Az interjúk során viszont nyolc kisegyházat (különböző pünkösdista, adventista irányzatok) azonosítottunk, akik a háromezres cigány lakosságból mintegy ezret tudnak tagjaik sorában. Azon kívül, hogy az egyházi törvény változása miatt jelenleg egyesületnek minősülnek, olyan nem hitéleti tevékenységet is folytatnak, mely civil szervezetekre jellemző, pl. szolgáltatások saját tagjaiknak (baba-mama klub, álláskeresés segítése stb.), illetve részvétel közösségi akciókban, pl. lakókörnyezet közös tisztántartása stb.), ami felveti kapcsolódásuk lehetőségét a Civil Kerekasztalhoz. Az interjúkban szinte egyöntetűen hangsúlyozták, hogy többet kellene foglalkozniuk a fiatalokkal, meg kellene szólítani őket és bevonni a szervezetek tevékenységeibe. A legtöbb civilszervezetnek nincs együttműködése cigányszervezetekkel. Volt, akiknek már volt, de nem jó tapasztalataik vannak, azonban van olyan szervezet, akiknek jelenleg is van kapcsolata, együttműködése. Többen azt hangoztatták, a cigányszervezetek csak a forrást követelik, ezzel nem tudnak mit kezdeni. Szerintük lenne lehetőség a közös munkára, de a cigányok nem élnek vele, „kizárják magukat a kerekasztal beszélgetésekből is”. Véleményük szerint a cigányságot akkor lehetne bevonni, ha kulturális programok, illetve társadalompolitikai előadások lennének számukra. A CK jellegzetessége, hogy a résztvevő civil

szervezetek zöme valamilyen önkormányzati intézményhez kötődik (óvodák, iskolák, családsegítő, galéria), de nem csak az intézményi tevékenység támogatására koncentrálnak, hanem azon túlmutató, kiegészítő, ill. önálló (egyéb közhasznú) célú tevékenységeket is folytatnak. A CK két fő összetartó eleme az évente megrendezésre kerülő Torzsás Napok és főleg a FIKSZ PONT Egyesület által nyújtott szolgáltatások (jogi, pénzügyi, pályázati tanácsadás, pályázatírás, képzések). Kiderült, a Torzsás Napok nem nyert a Nemzeti Kulturális Alapprogram pályázatán, ezért megkeresték a polgármestert, aki 1 M Ft-ot ígért a rendezvény megvalósításához, ami elegendő az induláshoz. A jelenlévők úgy döntöttek, a következő, nyárvégi CK ülésen döntenek véglegesen a rendezésről.

A nyár és a kora ősz nagy vállalkozása volt a TÁMOP „Komplex telep program” pályázat előkészítése, megírása az önkormányzattal közösen. Ebben a CK tagjai közül a FIKSZ PONT Egyesület és a Kisebbségi Közösségi Ház vett részt aktívan.

A következő CK ülésre 2012. augusztus 31-én került sor. Fő napirend a Torzsás Napok volt, így a cigányszervezetekkel történő együttműködés továbbgondolására nem került sor. A nyár folyamán vezetőváltás történt a Mikrotérségi Családsegítő, és Gyermekjóléti Szolgálatnál (a korábbi vezető, aki egyben a FIKSZ PONT Egyesület elnöke, nyugdíjba ment, s új vezető kezdte meg munkáját), ami gyökeres változást hozott a CK eddigi működésében. Ugyanis a CK mozgató szervezete, a FIKSZ PONT Egyesület immár nem költözhetett az intézménnyel tovább új helyükre (ekkor kapott egy teljesen új helyet a családsegítő), így az a szimbiózis, ami az elmúlt évek alatt kialakult az intézmény, az egyesület, így a CK között, megszűnt, és teljesen új helyzet keletkezett. Ez végzetesen hatott a Torzsás Napok megrendezésére is, ugyanis helyiség nélkül nem vállalták a rendezvény megszervezését, ezért kimondták: az idén nem lesz Torzsás Napok. Rendkívül barátságtalan lépésnek minősítették, hogy az önkormányzat illetve a családsegítő új vezetése így döntött, ez komoly feszültséget, egyértelmű konfliktust keltett az önkormányzat és a CK között. Sajtóbeli nyílt levelezgetés, a névhasználat letiltása volt az eredmény illetve az,

hogy végül az önkormányzat az intézmények illetve a hozzá közel álló civil szervezetek segítségével Káposztás Napok néven mégis megrendezett egy hasonló rendezvényt, immár a CK szervezetei nélkül.

Közösségi beszélgetés a Civil Kerekasztal képviselőivel

Közben egyenesbe fordult a Komplex telep program pályázat készítése, melyet beadás előtt a helyi RNÖ megvétózott, így több hónapnyi munka kárba veszett. A vétó okai a helyi cigányságon belüli ellentétekben kereshetők (RNÖ egy része versus Kisebbségi Közösségi Ház), melyek ebben a kérdésben is megmutatkoztak illetve a RNÖ-t nem sikerült bevonni a pályázat előkészítésébe, mert nem láttak benne maguk számára foglalkoztatási, vagy anyagi hasznot.

Október elejéig nem is sikerült újabb CK közösségi beszélgetést összehívni, a harmadikra október 10-én került sor. Természetesen a Torzsás Napok, a FIKSZ PONT és a CK „hontalansága” voltak a fő témák. Megkezdődtek ugyan a tárgyalások az önkormányzattal a helyiségről, de a felajánlott ingatlanok olyan állapotban voltak, amibe nem tudtak beköltözni, így aztán a FIKSZ PONT úgy döntött, hogy magáningatlant keres.

A negyedik közösségi beszélgetésen, november 28-án, a kedélyek immár megnyugodtak, ugyanis a FIKSZ PONT-nak sikerült irodahelyiséget találnia, a volt családsegítő épületével egy udvaron található magánvállalkozás adott ki számukra egy irodát, mely szűkösen ugyan, de a CK üléseinek is helyet tud adni. Két téma volt, az egyik a CK

tagszervezeteinek jövőbeli igényei, melyben a jól bevált pénzügyi, jogi, pályázati tanácsadások megvitatására került sor. Ezt most pályázati pénzből tovább folytatják, jogász segítségével áttekintik az új Civil Törvény rendelkezéseinek alapján a tagszervezetek alapszabályait és korrigálják illetve a NEA pályázatok megírásához nyújtanak segítséget. A másik téma a Svájci–Magyar Civil Alaphoz benyújtott, FIKSZ PONT Egyesület, Kisebbségi Közösségi Ház és ÉLETFA Segítő Szolgálat Egyesület pályázatai (három különböző) megbeszélése. Mindhárom a maga területén fontos, és nyertességük esetén jól kiegészítik majd egymást, különösen a cigányok integrációjában, így rögzítettük a további együttműködés szükségességét.

Összességében igen hektikus időszakon lettünk túl, több kudarccal, de reményt ad, hogy úgy tűnik, sikerült a nehézségeken, különösen a FIKSZ PONT-nak és a CK-nak felülkerekednie, és van esély a helyi cigányok és cigányszervezetek – beleértve a kisebbségi házakat – integrációján tovább dolgozni.

A szakasz zárásaként 2012 decemberében ismét szakma- és intézményközi fórumot tartottunk az eddigi tapasztalatainkról és ismertettük elképzeléseinket, melyet a Svájci–Magyar Civil Alap pályázati felhívására nyújtottunk be.

A Városházán bemutattuk eddigi munkánkat és megvitatott terveinket a polgármesterrel, önkormányzati képviselőkkel, a helyi intézmények és szervezetek vezetőivel

A résztvevők véleménye alapján a bizalom nagyon fontos, ennek hiánya miatt nincs is sok esetben együttműködés a településen. Szűk közösségek vannak, egymás irányába a nyitás nehezen történik meg. Ha a bizalmi válság megszüntethető, csak akkor lehet majd itt folyamatot elindítani. Az oktatásnak fontos szerepe van ebben, már a bölcsődében el kellene kezdeni. Nem régen nyílt meg a városban a bölcsőde. Egyre több cigánygyerek van a bölcsődében is, azonban ott nincs probléma, a bizalomépítés jól megy. Az, hogy plusz munkát vállaljanak a gondozók, nevelők, nem igazán lehetséges, mert túl vannak terhelve. A bölcsőde vezetője azonban felajánlotta segítségét. Az óvodának egyre több olyan programja van, amibe a szülőket is bevonják. Jó kapcsolatot alakítanak ki a szülőkkel, bár a szülői aktivitás egyre csökken. A problémák főleg akkor kezdődnek, amikor a gyerekek kikerülnek az óvodából. A szülők számára érdemes olyan programot szervezni, amivel meg lehet nyerni őket. Inkább a középiskolás korosztály az, amelyet meg kellene szólítani. Debrecenben alakítanak ki kapcsolatokat, valahogyan vissza kellene őket csalogatni ide. A jó képességű fiatalok elmennek Debrecenbe tanulni, és nem maradnak a helyi középiskolában. A problémákról beszélni kell, nevén kell nevezni a dolgokat. Az a baj, hogy nem keressük a probléma gyökerét. A felnőtt lakossággal is foglalkozni kell, nem csak a gyerekekkel, mert a szülők azok, akik mintát mutatnak a gyerekeknek, segítséget kell nyújtani nekik is. A szülők gondolkodása hatással van a gyerekekre (pl. rasszizmus), ami Hajdúhadházon, nagy valószínűséggel, nem fog megszűnni, de csökkenthető, és ezt az oktatás terén kell elkezdni. Feszültség van a cigányok–nem cigányok között a támogatások odaítélése miatt. Évek óta nem tudják elérni a településen – hangzik a résztvevők véleménye –, hogy a cigányok ne szülessenek egyre több gyereket. A cigányok nincsenek tisztában azzal, hogy azt a gyereket el kell látni. Minél több embert kell bevonni a programok megvalósításába. Mindig ugyanazoknál a családoknál van probléma. Az a hatékony, ha személyesen kimennek a családokhoz. A tudás nem érték a cigányoknál, ezért is nagy a lemorzsolódás az iskolákban. A konfliktuskezelés sokat segítené itt, van benne fantázia. A tanárok túlságosan le vannak terhelve, a gyerekekkel könnyű együtt dolgozni, azonban a szülőkkel nagyon nehéz. Az egyházakon belül nincsen cigány–nem cigány, kérdés. A vallás, a hit fontos az emberek életében. A

problémákat ott, helyben kell kezelni. Csak együttműködéssel lehet helyre hozni a cigány–nem cigány, kérdést.

A helyi Családsegítő Szolgálat szerint fontos lenne az intézmények közötti nyitottabb együttműködés. Törekedni kellene az iskolázottság növelésére, segíteni őket. Van lehetőség a gyerekekben. Segíteni kellene a vállalkozásokat. Több szolgáltatásra lenne szükség itt helyben. Növelni kell a felelősségérzetet. Saját előre jutásukért tegyenek az emberek, aktivizálni kell őket.

A továbblépés terve

Az interjúk és a település megismerése alapján a Svájci–Magyar Civil Alap⁵ pályázatára több szakmai megbeszélés⁶ után az a következő tervet készítettük el.

A Svájci–Magyar Civil Alap által támogatott programunk szakmai vezetőinek első megbeszélése

⁵Programunk 23 057 400 Ft támogatást nyert a Svájci–Magyar Civil Alaptól, mely 2013. április elején elindult és 2015. február 28-ig tart.

⁶Kialakult az állandó szakmai stáb, akik a feltérési folyamatban, a terv elkészítésében is és a következő szakaszban részt vettek, vesznek: Giczey Péter, Huszler József, Konyhás István, Kovács Annamária, Kovács Edit, Lilling Tamás, Molnár Aranka, Murzsa Csilla (2013. október 31-ig), Veres Hajnalka és konzulensként Peták Péter.

Rövidtávú céljaink:

- megtalálni azokat az aktív helyi lakosokat, akik közre kívánnak működni a település életében felmerülő problémák megoldásában,
- a településen revitalizálni szükséges a különböző státuszú szülők természetes kapcsolatát, s ennek erősítése érdekében folyamatos – fenntartott – párbeszédbe vonni az őket támogató szakmai és intézményi környezetet,
- a szülői képessé válás (empowerment) erősödése a hajdúhadházi családok körében mind a négy megerősített területen: pozitív önértékelés, szükségletek megfogalmazásának közösségi képessége, önérvényesítés, a közösséghez való tartozás elismerése,
- a településfejlesztési irányok meghatározását is támogató „állandó közösségi fórum” létrejötte a településen,
- közösségi akciók valósuljanak meg a településen, melyen a projektbe bevont aktív emberek kezdeményeznek,
- csökkenteni a cigány és a nem cigány fiatalok közötti társadalmi távolságot, erősíteni a közösséget, tartalommal megtölteni a szabadidejüket, ennek érdekében olyan színjátszó csoportot szervezünk, amely a drámapedagógia módszerével kíván eredményt elérni a fiatalokat érintő problémák kezelésében,
- a fiatalok köreiből az együttes élmény segítségével oldani a mindennapi életben előforduló konfliktusokat,
- a hajdúhadházi fiatalok filmeket, fotókat és írásokat készítsenek saját mindennapjaikról, életükről, problémáikról, majd az elkészült munkákat mutassák be a település közösségének és – elsősorban az internet segítségével – a településen kívülieknek,
- 12 helyi fiatal mentorrá képzése, továbbá 12 fiatal bevonása a mentorprogramba, mentoráltként,
- a településen élő fiatalok önkéntes segítőkkel közösen együtt gondolkodva, olyan programokat szervezzenek meg, amelyekre igényük van,
- felkutatni, a közösség előtt nyilvánossá tenni a jól működő roma–nem roma kapcsolatokat, pozitív példákön keresztül bemutatni, hogy a teljes lakosság körében vannak romák és nem romák közötti együttműködések, jó szomszédosági, munkahelyi, iskolatársi, házassági

viszonyok. A közösségi munka módszereivel további együttműködéseket generálni, oldani az elkülönülést, közös programok, akciók által tudatosítani az emberekben az egy lakóhelyen való élés, az egymás iránt való közös felelősség fontosságát, jelentőségét,

- a helyi gazdasági-közösségi erőforrásokra épülő fenntarthatósági stratégia kidolgozása,
- fenntarthatóság gyakorlatának ismertetése, alkalmazásának előmozdítása.

Helyi közösségi munkás csoport

A program elején közösségi interjúzás módszerével igyekszünk megtalálni azokat a helyi, aktív lakosokat, akik elkötelezettek a településük jövőjéért, az ott élő emberek segítségéért és a település életében felmerülő problémák megoldásában közre kívánnak működni. Számukra (kb. 12 fő) közösségi munkás és önkéntes koordinátor-képzést szervezünk. A képzés elvégzésével a közösségi munkás képes lesz a település életében felmerülő problémákra közösségi megoldásokat keresni; arra, hogy elősegítse a település és annak szűkebb közösségei számára, hogy felismerjék saját erőforrásaikat, és szükség esetén kiegészítsék ezeket külső forrásokkal; aktivizálni a település lakosságát, közösségeit; együttműködéseket szervezni a település lakói, intézményei és civil szervezetei között. A képzést követően a közösségi munkások megkezdik munkájukat a településen. A munkájukat szakemberek fogják utánkövetni, rendszeresen biztosítunk számukra személyes konzultációt.

Legyen a gyerek a középpontban!

Olyan megközelítésről beszélünk, ahol a (helyi) társadalom minden tagja lehetőséget kap arra, hogy a saját életének szakértője, aktív irányítója legyen, és csökkentse az egyén, a család és a benne élő gyerekek szintjén is a tanult tehetetlenséget, a bennük várakozóból megerősített cselekvőkké váljanak. Programunk során kreatívan és helyi adottságokra adaptáljuk a „Legyen a gyerek a középpontban!” (*Team Around the Child*) közösségerősítő módszert, mely egy olyan nagy-britanniai szolgáltatási modell, ahol az ügyben szükséges különböző szakemberek állnak össze egy adott gyerek segítése és támogatása érdekében.

Központi értéke a rugalmasság és a helyben érvényesség, ugyanis itt nem egy állandó, szakmaközi team-munkáról vagy folyamatos együttműködéséről van szó, hanem a gyerekek körül szűkebben (család, rokonok) és tágabban élő, dolgozó szereplők (intézmények, civilek, egyházak, hivatalok) közötti állandó párbeszédéről és az abból fakadó együttműködéséről, közös programokról. Munkamódunk alapja és egyben célja is, hogy a gyerekekkel kapcsolatos ügyekben a megoldásához nyújtott hozzájárulását a családok és a szakemberek kölcsönösen ismerjék el. Miért ezzel a módszerrel dolgozunk? A gyerekek folyamatosan jelen vannak Hajdúhadházon. A család, és azután az intézmények (bölcsőde, óvoda, iskolák), kézzől kézre adják őket, s ezt egyedileg eltérő aktivitással kísérik a településen a gyerekekkel – fiatalokkal foglalkozó szakemberek (védőnő, szociális munkás, gyermekvédelmi felelős, ifjúságsegítő- stb.). Munkánk során fontos, hogy átlátható és alakítható folyamattá tegyük a közösség tagjai és szakemberei előtt, milyen forgatókönyvek szerint lehet Hajdúhadházon gyerekek lenni és felnőtté válni. Ezen forgatókönyvek ismeretében, egy gyerekközpontú állandóan fenntartott párbeszéd mellett, minden érintett szereplő aktív közreműködésével új forgatókönyvek és új felnőtté válási utak születhetnek a sikeresebb, cselekvőképesebb életükért.

„Játszd újra” – Playback Színház

A program megvalósítása során olyan színjátszó csoportot szervezünk, amely a drámapedagógia módszerével kíván eredményt elérni, a fiatalokat érintő problémák kezelésében. Célja csökkenteni a cigány és a nem cigány fiatalok közötti társadalmi távolságot, erősíteni a közösséget, tartalommal megtölteni a szabadidejüket. Az együttes élmény segítségével oldani, a mindennapi életben előforduló konfliktusokat. A közös élmény életteli és szélesebb perspektívába helyezi az élet eseményeit, önmagukat és másokat. Az előadások kapcsolatot teremtenek a fiatalok között, feltárják a bennük lévő közös pontokat, így a programnak közösségformáló és -megtartó ereje van. A Playback Színház olyan 12–20 év közötti helyi fiatalokat vár, akik különböző etnikai, társadalmi csoportból érkeznek. A létszám nem kerül meghatározásra, miután a program változatos létszámmal is működik,

átjárható. A toborzásnál a helyi családsegítők, pedagógusok segítségét kívánjuk igénybe venni. A színházi előadás során a fiatalok maguk hozzák a történeteket, amelyet a játékmester (drámapedagógus) segítségével jelenítenek meg a színészek.

„Egy kép sokszor többet mond ezer szónál”

Célunk, hogy a fiatalok a közös tanulási és alkotási folyamaton keresztül jussanak el ahhoz, hogy új szemlélettel érzékeljék azt a valóságot, amiben élnek, és amit látnak maguk körül. Ezen keresztül képessé váljanak arra, hogy ezt a valóságot másoknak is megmutassák. A folyamat során a hajdúhadházi fiatalok filmeket, fotókat és írásokat készítenek saját mindennapjaikról, életükről, problémáikról. Az elkészült munkákat bemutatják a település közösségének és elsősorban az internet segítségével a településen kívülieknek.

Célunk, hogy az így kialakuló folyamat járuljon hozzá a település közösségeinek egymáshoz közeledéséhez, pozitív híreik megismeréséhez és megosztásához.

Kortárs mentorprogram

A rövidtávú célokban már felsorolt program célja, hogy csökkentse a cigány–nem cigány lakosok közötti társadalmi távolságot, a településen erősen jelen lévő sztereotípiákat és előítéleteket, erősítse a fiatalok közösséget, valamint közelebb hozza egymáshoz az eltérő kultúrával rendelkező ifjúságot. A tevékenység helyi, fiatal segítők képzésével nyújt támogatást, a szegregált környezetben élő, problémákkal küzdő kortársaiknak. A mentorprogram során olyan helyi fiatalok kerülnek kiválasztásra, akik különböző társadalmi és etnikai csoportból származnak, viszont hasonló korosztályt képviselnek. A mentor feladatkör a 16–23, a mentorált szerep pedig 12–18 éves fiatalokat célozza meg elsősorban. 12 hajdúhadházi fiatal vesz részt a mentorképzésben, akik megismerik a mentorálás fogalmát, lényegét, technikáit. A pedagógusok és a Családsegítő munkatársainak segítségével pedig találunk olyan segítségre szoruló tinédzsereket, akik tanulási nehézségekkel, alkohol- és drogproblémákkal küzdenek és a családi körülményeik sem megfelelőek. A program létrejötté

következtében megerősödne a fiatal generáción belüli összetartás, a cigány–nem cigány ellentétek csökkennének, az egymás iránti felelősségvállalás kialakulna. 12 mentor 12 rászorulóknak nyújtana segítséget, tehát minden mentorhoz egy mentorált tartozik, amiatt, hogy a figyelem maximálisan egy emberre irányuljon.

Kölyökidő!

A program célja, hogy csökkentse a cigány–nem cigány lakosok közötti távolságot, a településen erősen jelen levő sztereotípiákat és előítéleteket, erősítse a fiatal közösséget, valamint közelebb hozza egymáshoz az eltérő kultúrával rendelkező ifjúságot. Összehozzuk a településen élő fiatalokat, hogy önkéntes segítőkkel közösen, együtt gondolkodva olyan programokat szervezzenek meg, amelyekre igényük van. Interjúzás/szükségletfeltárás keretében felmérést tartunk arról, hogy milyen tevékenységeket folytatna szívesen az ifjúság, tájékoztatnánk őket a program nyújtotta lehetőségekről, illetve megkeresnénk a közösség fiatal aktív tagjait, akik segítőként, tudásukat, tapasztalataikat átadva önkéntes alapon vezetnének egy/vagy több ifjúsági csoportot. A segítőknek (kb. 5–10 fő) egy 24 órás csoportvezetői tréninget, képzést tartunk, mely során olyan kompetenciákat, készségeket sajátíthatnak el, amellyel összetarthatják, motiválhatják, aktivizálhatják a fiatalokat.

Mind a segítők, mind a résztvevők cigány–nem cigány fiatalokból állnak, ekként csökkentve az előítéleteket, és közelítve egymáshoz a helyi lakosságot. A helyi intézmények segítségével mellett a segítők feladata a fiatalok bevonása, így két év lefolyása alatt 30–40 fő venne részt.

A segítők különböző témákban gyűjthetik maguk köré a fiatalokat, adhatják át tudásukat, legyen az sport, játék, kreatív foglalkozás, így azok kedvük szerint választhatnak a szabadidős elfoglaltságok közül. A csoportba tartozók maguk alakíthatják a programokat, egyszerre lehetnek résztvevők, ötletadók, szervezők, és a kitalált foglalkozások kivitelezői is, így saját maguk befektetett energiáját élvezhetik és megtapasztalhatják a szervezés, tervezés, létrehozás élményét. Így egy olyan közösség jöhet létre, mely összetartó, együtt gondolkodó, és önszerveződő lesz.

Jó reggelt szomszéd!

Célunk a többségi társadalomban jelen lévő, romákkal szembeni sztereotípiák, előítéletek és az érzékelhető negatív diszkrimináció csökkentése Hajdúhadházon, hogy a program felkutassa, a közösség előtt nyilvánossá tegye a jól működő roma–nem roma kapcsolatokat. A nyilvánosság előtt bemutatandó pozitív példák arról fognak szólni, hogy a lakosság körében vannak romák és nem romák közötti együttműködések, jó szomszédsági, munkahelyi, iskolatársi, házassági viszonyok. Cél továbbá, hogy a program, megvalósításának ideje alatt, a közösségi munka módszereivel további együttműködések generáljon, oldja az elkülönülést, közös programok, akciók által tudatosítsa az emberekben, az egy lakóhelyen való élés, az egymás iránt való közös felelősség fontosságát, jelentőségét.

Célunk, hogy kapcsolati típusonként (házasság, rokonság, szomszédság, iskola, munkahely) példákat gyűjtsünk össze roma–nem roma együttműködésre.

Fenntarthatóvá válás egyéni és közösségi szinten

A program során párbeszéd kialakítását segítjük elő a társadalmi, környezeti és gazdasági fenntarthatóságról egyének, közösségek, civil, gazdasági és önkormányzati szervezetek bevonásával, melynek eredménye lenne a város fenntarthatósági stratégiájának és cselekvési tervének kidolgozása. Cél, hogy egy olyan stratégia kerüljön kidolgozásra, mely a helyi gazdasági, környezeti és közösségi erőforrásokra alapozva válik hosszú távon fenntarthatóvá. A fenntarthatóvá válás gyakorlatának egyes elemeit klubfoglalkozás keretein belül kívánjuk megtanítani a helyi lakosoknak (Pl.: brikett-készítés, takarékoság technikái, rakétakályha-készítés stb.)

Programunk elemei elindultak, szándékaink szerint alakulásáról, a fejleményekről, tapasztalatainkról beszámolunk a Parola hasábjain.

giczey.peter@eletfaegyesulet.hu.

Hozzászólás

Varsányi Erika

Az intézményközi együttműködésről

– *Vercseg Ilona írásához* –

A Parola 2013/2. számában több írás jelent meg, amelyek a szakmák és/vagy az intézmények közötti kooperáció szükségességét, lehetőségét, módját boncolják a szociális munkában általában, és a közösségi munkában különösen.

Életközelségével és változatlan társadalomalakító hevével Vercseg Ilona írása szólított meg, így ehhez fűznék néhány gondolatot.

Amikor 24-25 évvel ezelőtt a szociális munka nyugati irodalmában igyekeztem tájékozódni, magától értetődőnek tűnt, hogy e tevékenység mindegyik területének **tartalmi eleme** a különböző szakmákkal-szervezetekkel kiépítendő szoros együttműködés. Egyszerűen nem is lehetséges másként, s ezt kezdettől megtapasztaltam települési fejlesztések során, ahol a legkülönbözőbb professziók képviselőit vontam be – természetes kényszerűségből és örömmel – a munkába. Ez azt jelentette, hogy alkalmanként csak közvetítőként működtem, hogy terepet adjak jogásznak, építésznek, családgondozónak, néprajzosnak, művészeknek stb. Az akciókutatás során a problémák feltárására törekedtem, a lehetséges megoldásokat különböző szakemberektől vártam, akik közül néhányan azonosulva a feladattal, részeivé váltak a folyamatnak. Különleges korszakot éltünk!

10 évvel később a civil szervezeti keretben megszervezett családsegítés- és gyerekvédelem rendkívül változatos élményeket nyújtott a magyar társadalom együttműködési kultúrájáról. Az alapítás pillanatától szembesültem azzal, milyen mélyen áthatja a mentalitást a „kívülállóval” (azaz a nem a saját érdekhálóból érkezővel) szembeni gyanakvás és elutasítás, valamint a hierarchikus-hatalmi szempont, s ennek ellentétéként azzal is, mennyire eredményes tud lenni a munka,

ha olyan partnerekkel történik, akik nem csak természetesnek tartják, hogy részt vegyenek egy helyzet megoldásában, hanem ezt örömmel is teszik. Az előbbi magatartás a helyi önkormányzat, igazgatás, iskola részéről nyilvánult meg, míg a napi együttműködésben igazi partnerekre találtam néhány helyi orvosban, és valódi kollégára egy pszichopedagógus végzettségű tanítónőben.

Egyszerű lenne mindezt – a szokásos módon – személyiségfüggő jelenségeként magyarázni: van, aki konfliktuskerüléssel, ennek aleseteként gerinctelen alkalmazkodással ér célt, míg más – kiélezve az elkerülhetetlen elvi konfliktusokat – korlátozza az együttműködés esélyét, s van, aki szerencsés adottságaival egyensúlyt képes teremteni az elvek, konfliktusok és az egymást kiegészítő különböző szakmai munkák között. Sajátélményként, önkritikusan tisztában vagyok a személyiség jelentőségével, hiszen magam is aktív szereplője voltam kooperációt megbénító helyzeteknek, mégis úgy vélem, gazdagabb értelmezést kínál a szociológiai nézőpont.

A közösségi munka a társadalomformálás pátozából meríti értékét és erejét. Ezek az értékek a jövőre irányulnak: „lehet másképp”, „lehet önállóan is megoldani helyzeteket”, „beszéljétek meg és találjatok közösen megoldást!” Ez a normatív attitűd sok ember több évtizedes munkájának eredményeként hozott némi változást a magyar társadalom mélyvilágában. A „felvilágot”(copyright Magyar Bálint) azonban olyan érdekvezérelt gyakorlat uralja, amely nem képes és nem is akar kiszakadni a kultúrára történelmi teherként nehezedő alá-fölérendeltség koordinátáiból. A közösségi munka a politika alternatívájaként nem pusztán formálója, hanem része is a civil világnak, s ebben a minőségében (szervezetekként) ki van szolgáltatva a politika erőinek. Amikor a közbizalom drasztikus csökkenéséről, a közéleti tevékenységtől elfordulók, a közvélemény-kutatók által „bizonytalanok” kategóriájába soroltak egyre nagyobb arányáról értesülünk, természetesen a politikai gyakorlatról kell beszélnünk! Napi élményünk, hogy a politika miképp formálja direkt eszközökkel is azokat a mintákat, amelyek az együttműködés, a felelősség, a feladatvégzés öröme helyett a negatív attitűdöket, a társadalmi csoportok egymással szembefordításának taktikáit erősítik fel. A mindennapi kultúra azokból a mintákból formálódik,

amit a mindenkori, azaz a magát sikeresnek kikiáltó jelenlegi politikai gyakorlat is közvetít. A szigorú-merev hierarchia, a joggal való visszaélés, a hatalomgyakorlás cinikus korlátalansága, a nepotizmus, a hívekre/behódolókra és ellenségekre történő megosztás szivárog le az intézményrendszerek hajszálcsövein és ruhazza fel arroganciával a helyi képviselőket, a köztisztviselőket, intézményvezetőket. Horizontális kapcsolatok kiépítése helyett települések, szervezetek és szakmák képviselői között sem közös nyelv, sem közös cél, még kevésbé közös felelősség nem jöhet létre, mivel az a magatartás bizonyul ismét hasznosnak és sikeresnek, amely szervilis módon hódol be a „tekintélynek”, amely lemond az önálló véleményről, folyamatosan igazodik, hiszen így remélhet jutalmat.

S bár ez a politikai gyakorlat az elmúlt három évben jutott abba a mélységbe, amelyet már a történelmi sírban gondolhattunk, az ezt megelőző évek is magukon viselték a konformizmus és lojalitás jellemzőit. A baloldali kormányok szociálpolitikáját korábban is több kritika érte amiatt, hogy a társadalmi integráció jelszavával alanyi jogon, azaz feltétel nélkül és nem a rászorultság alapján nyújtotta a jóléti transzfereket. Ennek a gyakorlatnak az érintettekre és a társadalmi integrációra gyakorolt destruktív következményei csak hosszú távon lesznek kezelhetőek. Már ekkor felerősödtek ugyanis a feszültségek a szervezetek és társadalmi csoportok között, amit azonnal politikai haszonná konvertáltak hatalomra éhes, gyűlöletvezérelt militáns szervezetek. Az államtól való függőség passzivitásra és felelőtlenésre hangolta az állampolgárokat, akik éppen ez utóbbi minőségüket nem képesek önálló ítélőképességként és akaratként kibontakoztatni. Mindezek ellenére az akkori szakmapolitika olyan programot tartalmazott, amelynek része volt a partnerség, s amikor az akkori szakminiszter aziránt érdeklődött, hogy ez megvalósul-e, nem volt lehetőség mindazokat a helyzeteket felsorolni, amelyekben civilszervezet alapítójaként és egy szakma képviselőjeként a közhivatalnokok, önkormányzati „képviselők” és néhány intézményvezető részéről az elutasítást kifejező modortalanságokat, ostoba fölényeskedéseket éltem át.

Ugyanezen korszakban voltam részese olyan rendezvénynek, ahol (kis)települések polgármesterei és intézményvezetői behúzott nyakú

szolgákként nyelték le az – elvileg általuk választott – kistérségi elnök pimasz tobzódását, rendreutasításait.

A köztisztviselők nem csak ügyfeleikkel, hanem a civil szervezettel is olyan stílusban érintkeznek, amelyet deklaráltan a hatóság fölrendelt pozíciójával vélnek igazolhatónak, ugyanakkor nem hiszem, hogy a hivatalnokok felszabadultak lennének a végrehajtó szerepet csinovnyikká nyomorító normák között.

A fenti tapasztalatok a 90-es évek végétől sűrűsödtek, de a kooperációra való készség korlátairól már korábban, a 80-as években szereztem közvetlen élményeket.

A bezápuult légkörű, a saját szakmájukon belül is egymást lebecsülő szervezeti működést, a mindig mindenkit pszichologizálva leminősítő magatartást egy pszichiátriai ambulancia szociológus alkalmazottjaként láttam közelről.

Ennek ellentéte volt az a rövid időszak, amit a '70-es évek közepén a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Szociológiai Dokumentációs Osztályán töltöttem: nyitottság, segítőkészség, tolerancia és a tudás tisztelete hatotta át a kis csoport mindennapjait, ahol az együttműködés természetes létforma volt.

A szociális munka területén a szakma kiépülésének kezdetétől szélsőséges dominanciaharc zajlik a szervezetek, különböző szakterületek között, amelynek megnyilvánulásai a szakmán kívüliek számára is érzékelhetőek. Ez a fertőzöttség ezen a területen azért különösen visszatetsző, mert hitvallásként hirdeti az importált eszmét: a kooperációt. A negatív erők vélhetően azért húzzák le ilyen erősen az egész szakmát, mert nem saját gyakorlatából termelte ki az együttműködést mint a célszerűség és az „örömelv” normáját, hiszen a gyakorlat és elmélet közötti távolságra épült fel a képzés, azaz a pozícióhoz kötött szöveg elsődleges volt a praxis útkereséseikhez képest, ebből pedig a pozíciószerezés, mint legfőbb hajtóerő következett.

A civil szféra a pályázatokat kiíró intézmények, ernyőszervezetek öngazoló érdekétől függ, verseny zajlik a forrásokért, melynek során az egyes szervezetek sajátos kapcsolati hálót és érvényesítési technikákat alakítanak ki. Ennek ellenére ebben a szférában él még a társulás szándéka, a közös nyelv és a törekvések összehangolása.

A civil mozgalomként induló szervezkedéseket jórészt beszipantotta a politika világa, s az ott termelődött mérgek, mint pártérdekek, éppen azokat az értékeket igyekeznek elsorvasztani, amelyek ezeknek a törekvéseknek a különössége: az együttműködést és spontaneitást.

Rendkívül meglepő fordulat lenne, s cáfolna minden eddigi feltevést, ha az államosított egészségügy, oktatás- és kulturális intézményvilág kiszolgáltatott alkalmazottai a közösségi munka értékei mentén megtalálnák azt az utat, amely az állami hatalomtól elfordulva egymás irányába vezetné a különböző szakterületek képviselőit. Ehhez nem szükségesek szakmai előírások, ún. protokollok és nyugati minták: itt és most kellene a sok dimenzióban brutálisan szétszaggatott társadalmi szövetet kis kooperációkkal valahogy legalább összefoltozni.

A legtágabb értelmű kultúra áthatja a társadalmi létezés, az emberek közötti érintkezés minden mozzanatát. Most láthatjuk, miképp fordítja vissza a történelmet, s mikor rátalálok Ady soraira, elfog a kétség: ennyire nem tanult ez az ország saját sorsából, tényleg ugyanoda tér vissza [A hőkölés népe](#)?

Ez a hőkölö harcok népe,
S mosti lapulása is rávall,
Hogy az úri kimélettenség
Rásuhintott szíjstorával.

Mindig ilyen volt: apró khánok
Révén minden igának barma,
Sohse harcolt még harcot végig,
Csak léhán és gyáván kavarta.

Erőt mutattak, erőt látott,
Vertnek született, nem verőnek.
Önerejét feledte mindig,
Sohse szegzett erőt erőnek.

Betyár urai így nevelték,
Nem rúg vissza, csak búsan átkoz,
S ki egyszer rugott a magyarba,
Szinte kedvet kap a rugáshoz.

Ma is itt ül lomhán, petyhüdten,
Fejét, jussát, szivét kobozzák
S ha néhányan nem kiáltoznánk,
Azt se tudná, hogy őt pofozzák.

Csak a Csodák-Ura meglátná
Végre ezt a szájalmas népet,
Adna neki csak egy dárdányi,
Úri kis kimélettenséget.

Hogy néhány maradt sereghajtó
Törötten, fogyva azt ne vallja:
Ezért a népért úgyis mindegy,
Ebsorsot akar, hát - akarja.

Könyvajánló

Maróti Andor A nélkülözhetetlen kultúra

Péterfi Ferenc jegyzete, melyet a Civil Rádió *Kultúrkortyok* rovatában többször is sugárzott 2013 októberében. Az alábbiakban az adás szerkesztett és kiegészített változatát közöljük. A szerk.

Aki művelődéseméleti, művelődésügyi tanulmányokat folytatott a 60-as évek óta, annak fogalom *Maróti Andor*¹ neve. Tanszéket alapított a 60-as években az ELTE-n, népművelés szakot, majd közművelődési, művelődésszervező szakot. A szakemberképzés kiemelkedő jelentőségű tanáraként munkássága valamennyi nagy képző iskolára hatott és hat még ma is.

A közelmúltban jelent meg legújabb könyve, *A nélkülözhetetlen kultúra*.

„A közvélemény a kultúrát a társadalmi lét zárt és szűk területének tekinti. Ezért nem ismerheti fel nélkülözhetetlenségét az emberi életben. A tudomány azonban bizonyítani tudja, nélküle nincs emberi élet, a kultúra átfogja az egészét, befolyásolja minden vonatkozását. Az ehhez kapcsolódó érveket mutatja be sokoldalúan Maróti Andor könyve, amely a kultúra lényegét nem a tárgyasult szellemi javakban, hanem azoknak az emberekre tett hatásában ismeri fel. Arra is választ keres, hogyan egyeztethető össze a kultúrát szellemi értékeknek vélő és az életmódot, magatartást meghatározó felfogása; és ebből milyen következtetések vonhatók le a művelődésügy számára.” – olvasható a könyv hátoldalán található ismertetőben.

Miért is írtam meg ezt a könyvet? – teszi fel a kérdést szerző. „A címéből sejteni lehet, bizonyítani akarom a kultúra nélkülözhetetlenségét.

Kérdés, hogy ez nem nyilvánvaló? Kell egyáltalán bizonygatni? Hiszen oly gyakran említik a közéletben. Tény azonban, hogy sokszor homályban marad, mit foglal magában. (...) A fogalom használatának (...) bizonytalansága okozza feltehetően azt is, hogy nem tudunk határozottan felelni arra, *mellőzhetetlenül hozzá tartozik-e a kultúra az emberi élethez, vagy sem.* (...)

A téma első összefoglalását egy évtizede írtam meg, ez 2005-ben jelent meg a Trefort Kiadónál „Sok szemszögből a kultúráról” címmel. Az utóbbi években több kiegészítés készült hozzá, ezek a Magyar Tudomány 2010/11., a Valóság c. folyóirat 2011/5. és 2012/6. számában jelentek meg. Felmerült azonban az igény, hogy e témakörnek oldottabb stílusban megírt változatára is szükség lenne. „Ismeretterjesztő” célzattal, hogy olyanok is olvassák, akik nem szakértői a kultúra elméletének, de érdeklődnek a vele összefüggésben felvethető kérdések tisztázása iránt. Így született meg az összefoglalásnak az a változata, amelyben már személyes élmények, érdekesebb példák egészítették ki a téma szakirodalmi tárgyalását. Ez nemrég a Magyar Művelődési Intézet Szín c. folyóiratában jelent meg, a lap 2011/5., 2011/6., 2012/1. és 2012/2. számaiban. A kis példányszámban megjelenő folyóirat után indokoltnak látszott, hogy a szöveg szélesebb körben legyen hozzáférhető, könyvben is. Ennek érdekében történt a kézirat újabb átdolgozása, átszerkesztése. Írója reméli, hogy a könyv olvasói bevezetésként fogják fel a kultúrához kapcsolódó problémák mélyebb megismeréséhez, és a szakirodalmi utalások további tájékozódásra készítetik őket. Meggyőződése, hogy érdemes ezeket a forrásokat is megismerni.” (részletek az *Amit előre bocsátok* bevezető fejezetből, 7–9. o.)

Végül a könyv utolsó fejezetéből – *Létszükséglet a kultúra?* – nézzünk pár sort a záró gondolatokból! Maróti Andor Huizingát idézi: „Érvelése szerint a kultúrát az igazság, az erkölcs és a bölcsesség alapozta meg a közösségi lét eszményeiben. Ehelyett a modern világban” ’a kultúra fogalma a jólét, a hatalom és biztonság eszményképe alá süllyedt’. Ebből következett, hogy mindez „a szétválasztásra alkalmasabb, mint az egyesítésre, s valamennyi ... a természeti ösztönből fejlődött, s a szellem nem nemesítette meg.” (194–195. o.)

¹http://hu.wikipedia.org/wiki/Mar%C3%B3ti_Andor
http://www.mmi.hu/szin/szin7_5/7szin7_5.htm

Ezért a társadalmak egészében mindenütt bomlás mutatkozik, az erkölcsi szabályok viszonylagossá válnak, gyengülésükkel igazolódik az erőszak jogosultsága. Terjed a meggyőződés, hogy a rend és a fegyelem érdekében a hatalom számára minden megengedett. Csakhogy az állam erkölcstelenségének elfogadása – Huizinga szerint – a legnagyobb veszély a kultúrára. Ebben a helyzetben gyengül a személyes felelősségérzés, a gondolkodás helyébe a mágia, a mítosz, a tömegesség került.”²

Maróti Andor: A nélkülözhetetlen kultúra című könyvét ajánlottam a kedves hallgatók figyelmébe! Ez a 212 oldalas kiadvány egy ausztriai kiadónál jelent meg magyar nyelven, ezért nehezen tudom megmondani, hogy hol férnek hozzá. Azt tudom ajánlani, hogy keressék könyvtárakban, a közösségfejlesztők Közösségi Adattárában (Budapest I., Corvin tér 8.), ill. a kiadó honlapján!

Péterfi Ferenc ajánlóját hallották!

Információk a könyvről és szerzőjéről

Kiadó: united p.c. kiadó

www.united-pc.eu

Tartalom

Amit előre bocsátok

Ami az emberi kapcsolatokat összeköti és szabályozza

- A köztudatban élő felfogás kétségbe vonása
- A kultúra társadalmi meghatározottsága
- A személyi fejlődés és a kultúra
- A társadalmi azonosulás problémája

Mit jelent a nemzeti kultúra?

A kultúra társadalmi terjedése

Ami a kultúra lényegét meghatározza

A szimbolikus gondolkodás

Van-e általános igény a magasabb szintű gondolkodásra?

A „szellemi” az alkotás folyamatában

A műveltség tartalma és gyakorlati „haszna”

A modern művészet befogadása

Mitől értékes egy műalkotás?

A „tömegember” és a tömegkultúra

A szabadidő mint lehetőség

Amit róla a filozófiai és elméleti gondolkodás mond

Az emberi lét és a kultúra, hiányzó egysége

A kultúra fogalmának beszűkülése

A civilizáció leválasztása a kultúráról

Az életet átfogó „antropológiai” kultúra-felfogás

Ami következtetésként levonható

Létszükséglet a kultúra?

Maróti Andor (1927) nyugalmazott egyetemi docens csaknem öt évtizeden át tanította a kultúra, művelődés és felnőttképzés elméletét az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészeti, majd Pedagógiai-Pszichológiai Karán és az egyetem Tanárképző Főiskoláján. Kandidátusi tudományos értekezését 1977-ben védte meg „A kultúra fogalmának fejlődéstörténete” címmel. Azóta erről a témáról sok cikke jelent meg folyóiratokban. A téma ismeretterjesztő változata ez a könyv.

A szerző főbb munkái:

Módszertan a felnőttek képzéséhez és tájékoztatásához.

Táncsics Könyvkiadó, Budapest, 1980.

²Maróti Andor kiemelései J. Huizinga: A holnap árnyékában. Korunk kulturális bajainak diagnózisa c. művéből. Egyetemi Nyomda, 1938. 38. és 108. o.)

Tanulmányok a művelődésről. Művelődéskutató Intézet, Budapest, 1984.
A kulturális antropológia. Kultúra és Közösség, 1988. 4.
Mi a távoktatás? Nemzeti Távoktatási Tanács, 1992.
A fordulat esélye a felnőttek tanulásában és művelődésében.
Tudományos Ismeretterjesztő Társulat, Budapest, 1992.
Adult Education in Hungary. Convergence. Journal of the International
Council for Adult Education. 1993. 3.
A művelődéstudomány alapjai. Janus Pannonius Tudományegyetem, Pécs,
1994.
Lage und Struktur der Erwachsenenbildung in Ungarn. In:
Europahandbuch Weiterbildung. Luchterhand Verlag, Neuwied, 1999.
Tanulmányok és előadások a felnőttek képzéséről. Nyitott Könyv Kiadó,
Budapest, 2005
Sok szemszögből a kultúráról. Trefort Kiadó, Budapest, 2005.
Gondolatok a kultúráról, a műveltségről és a közművelődésről. Trefort
Kiadó, Budapest, 2007.

Felnőttképzés a posztmodern társadalomban. In: Tanulmányok a
neveléstudomány köréből. A megújuló felnőttképzés. Gondolat
Kiadó, 2009.
Nemzetközi összehasonlító felnőttoktatás. Nemzeti Tankönyvkiadó,
Budapest, 2012.
Szükségünk van-e (még) kultúrára? Szín. 2011/5–6., 2012/1–2.

Hibaigazítás

Balipap Ferencre emlékezve két időpontot jelöltem meg: 1994/1996. Az
előbbi saját távozásom időpontja a PTE Szoc. Munka Tanszékéről, az
utóbbi – emlékeim szerint – B. F-é. A sűrítés arra a félreértésre adott
okot, mintha ekkor a képzés is befejeződött volna. Ez a megfogalmazás
jelent meg ui. lapalji megjegyzésben. Valójában csak személyes
távozásunkat jelöltem így módon. *Varsányi Erika*

E szám megjelenését a Nemzeti Kulturális Alap támogatta.
PAROLA. Felelős kiadó: a Közösségfejlesztők Egyesülete;
Felelős szerkesztő: Vercseg Ilona;
Korrektor: Velenczei Ágnes;
Tördelés: Príma Viktória;
A Szerkesztőség címe: 1251 Budapest, Pf. 42;
Telefon és fax: 201-5728, e-mail: kofe@kkapcsolat.hu;
Műszaki szerkesztés: i&i Kft.